

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL :
In România un an (48 NUMERE), 10 lei
„ sease luni 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
București, Calea Victoriei 60, Pasajul No. 3
DIRECȚIA : București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :
C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMĂR .
25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

No. 10.

DUMINICĂ, 2 IANUARIE 1911

Vol. IX.

SUMARUL

NOUȚĂȚI:

Către cititori.—Propuneri de îndreptare în politica de județe.—Profesorii inamovibili dela Ministerul de Culte.—Noua gazetă românească în Bucovina.—Ecouri din lumea bisericăscă.

CEȘTIUNI ACTUALE:

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Retragerea guvernului liberal.*

CEȘTIUNI SOCIALE:

GR. A. TABACARU. *Academii și Universități populare.*

CRITICA LITERARĂ:

TITU CĂRNEA. *O frumoasă epocă literară. (Ideul militar în literatura noastră).*

LITERATURA:

IOAN DRAGU. *Casa cu ederă.*
NICOLAE PORA. *La un „Revelion“.*

MEDICINA:

DR. L. V. VAIAN. *Problema cancerului în lumina cunoștințelor actuale.*

CRONICA MILITARĂ:

DR. IANCU JIANU. *Tir și echipament pentru oștire.*

DISCUȚII:

VIRGIL BARBAT. *Christos în ecuație.*

NOTE ȘI INFORMAȚII: *Emigrările în America. — Un continent nou.*

REVISTA REVISTELOR: *Căminul nostru. — Revista Democrației române. — Mercure de France.*

NOUȚĂȚI

Către cititori.

De oarece în repețite rânduri ni s'a atras atenția, de către cititorii noștri cari colecționează revista, asupra desavantajilor ce le prezintă lipsa unei coperte, am

hotărât ca, începând dela numărul viitor, să îmbrăcăm revista noastră într'o copertă. Cu chipul acesta nici un anunț nu va mai apărea în corpul revistei.

Propuneri de îndreptare în politica de județe.

În ultimul număr al *Rev. Democrației Române* d. Dr. Goilav, studiind cauzele cari se opun la îmbunătățirea administrațiunii din țară, ajunge și la rolul nefast pe care îl au șefii de județe ai fiecărui partid politic. Acești șefi sunt de fapt acei cari conduc administrația și de aceea aceasta este condusă rău. Ca măsură de îndreptare, d. Dr. Goilav propune următoarea procedură: Să se suprimă șefiile de județe, înlocuindu-le cu comitete electorale și delegațiuni speciale.

„Vom avea atunci în locul unui șef a tot puternic și a tot știutor, mai multe delegații, eșite din comitetul clubului, alcătuite pentru diferitele trebuințe ale clubului. Vom avea o delegație, compusă din unul sau mai mulți membri, însărcinată cu gestiunea afacerilor intime ale clubului, precum sunt corespondența, compturi etc. etc. Vom avea o delegație electorală; vom avea o delegație pentru supravegherea diferitelor ramuri ale activității publice.

„Dacă am înlocui, numai titlul de șefi sau președinte, cu denumirea de delegat al comitetului și dacă am diviza numai atribuțiunile și puterea dictatorială a șefului, încă am realiza un progres însemnat spre democratizare“.

D. Dr. crede că prin această procedură se va lavi într'o cauză a răului, și de aceea o propune. Noi credem că șefiile de județe nu sunt ele însăși o cauză, ci un simplu efect. Organizarea șefiilor de județe reflectează pur și simplu alcătuirea partidelor politice dela centru. La felul cum sunt organizate partidele politice la centru, corespunde minunat de bine felul cum își înțeleg rostul șefii politici din județe. La centru arbitrarul șefului de partid, la periferie, în județe, arbitrarul șefului de județ. Șeful de partid dela centru nu s'ar putea înțelege cu comitetele electorale și cu delegațiunile speciale propuse de d. Dr. Goilav, fiind-că comitetele acestea au un mare curus: sunt inapte de a țese intriga și tragerea pe sfoară—fără de care șeful dela centru nu poate duce partidul... Deci, cum este partidul la centru, așa trebuie să fie și în provincie reprezentantul șefului. Când organizarea partidelor noastre politice va fi ajuns să fie europeanăscă, adică când șefii dela centru vor pune principiile politice înaintea persoanei lor, atunci și la periferie vor dispărea șefiile și vor fi înlocuite cu comitete. Dar până atunci va mai trece multă vreme.

C. R.-M.

Profesorii inamovibili de la Ministerul de Culte.

Ziarele ne-au dat acum de curând o informație care dacă va fi adevărată, nu trebuie trecută cu vederea. Ni se spune anume, că o parte din funcționarii dela Ministerul de Culte

și-ar fi prezentat demisiunile lor d-lui Sp. Haret, care însă le-ar fi refuzat sub cuvânt, că acești funcționari sunt inamovibili după lege, și că tocmai acești funcționari trebuie să observe legea rămânând la locurile lor.

Această hotărâre a d-lui Haret este foarte curioasă în ceea ce privește pe funcționarii inamovibili, cari sunt și profesori. Ni se pare chiar că de aceștia este și exclusiv vorba.

Un profesor poate fi inamovibil la două posturi: și ca inspector al învățământului, bunioară, și ca profesor la un liceu?

Legea votată de d. Haret zice că da. Dar această inamovibilitate la două funcțiuni este evident în defavoarea funcțiunii de profesor, căci dela catedră poți lua concediu pentru a lucra la Minister, dar dela Minister nu poți lua concediu pentru a continua lecțiunile ca profesor. Prin urmare legea d-lui Haret, dacă ea ar urma să fie strict aplicată, creează funcțiuni de profesori în *perpetuum* concediu. Așa ceva este o aberațiune.

Pentru a se evita această aberațiune, păstrându-se totuși legea d-lui Haret, nu este de cât o cale și anume: Ministerul care voiește să aibă lângă sine pe un profesor ca funcționar în Minister, trebuie să-i refuze acestuia concediul dela catedră. Atunci profesorul are să aleagă, căci în categoria profesorilor veșnic în concediu el nu poate să rămână.

D. Haret însă n'a procedat astfel. Dânsul a permis concediile dela catedre și a respins și demisiunile dela funcțiunile din Minister, adică a ales calea hatârului. Această procedare nu poate să mai continue.

Ori și ce ministru, în afară de d. Haret, nu va avea curajul să-și bată joc așa pe față de școală, menținând concediile pe viață...

C. R.-M.

Noua gazetă românească în Bucovina.

De cât va timp apare la Cernăuți, o nouă gazetă românească numită: „*Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*”. În numărul din urmă, într'un articol intitulat „O lămurire”, se justifică publicarea acestei foi astfel:

„Noi nu putem năzui la formarea unui partid, pentru că terenul nostru de activitate e mărginit prin însuși programul nostru: trezirea conștiinței naționale la pătura rezeșească a poporului și luminarea acestei pături, impresurată în cea mai mare parte de elemente străine. Tot așa de puțin întemeiat ar fi a ne acuza de tendințe separatiste de clasă. Noi nu umblăm după revindecări ciocoiești, nu voim a ne separa și a ne crea vre'o poziție excepțională, privilegiată, căci știe doar ori cine, că timpul privilegiilor a trecut și nu o să mai vie. Însă ceea-ce voim noi e, să ne realidăm ca Români, să conlucrăm, pe teritoriul rezeșesc, la menținerea pozițiilor noastre naționale, și să pornim o luptă pentru recăștigarea pozițiilor pierdute. Prin aceasta, năzuințele noastre fac parte din chestia generală românească din Bucovina, și merită deci nu numai a fi recunoscute ca fiind îndreptățite, ci ele merită toată atenția binevoitoare și tot sprijinul factorilor ce stau în fruntea năzuințelor noastre ale tuturoră.

Va crede cineva, că facem o încercare zadarnică? Dar trebuie să se știe, că orice răzeș de peste Prut, cât de izolat ar fi el de contactul cu centrul românesc, știe și concede, că se trage din strămoși Romani, și ar fi bucuros să-și vadă copii vorbind limba strămoșească, numai dacă ar afla în privința aceasta sprijinul necesar. Așa dar premisa principală, dispoziția ce există la răzeși, de a primi cu bucurie o acțiune de salvare din ghiarele slavismului există. Noi nu trebuie să convertim, nu trebuie să desțelenim un teren părăsit, ci trebuie numai să aruncăm sămânța și să îngrijim ca această sămânță să incolțească și să crească scutită de furtuni, căci pământul e primitor și va da roade bogate. Până acum nu s'a pornit o acțiune specială pentru

recăștigarea rezeșimii ce și-a uitat limba strămoșească. Și totuși, câți din fii rezeșilor de peste Prut au arătat, în decursul studiilor și pe urmă ca persoane de stare că știu de unde se trag și unde le este locul: ei sunt Români buni, în ciuda nefastei acțiuni a timpului și a împrejurărilor ce au creat rezeșilor o stare atât de neprielnică. Noi sperăm așa dar că cu tot pesimismul ce ar putea întâmpina chestia noastră, o să facem un pas înainte spre triumful neamului românesc pe moșia străbună”.

Concurs literar

„*Noua Revistă Română*” a hotărât să acorde în fiecare lună un premiu în bani de cincizeci lei pentru cea mai bună satiră politică în versuri privitoare la viața noastră publică. Satira va trebui să aibă caracterul obiectiv al unei lucrări literare.

Manuscrisele se vor trimite pe adresa redacției până la 14 ale luni.

La Administrația revistei, în Pasagiul Soc. Imobiliara No. 3 (Intrarea prin Calea Victoriei 60 și Str. Academiei 19) se găsesc de vânzare pentru cititorii noștri, cu preț scăzut:

Colecțiunea volumelor apărute din *Noua Revistă Română*:

Volumele I—IV (Prima serie) cu 5 lei volumul. Volumul V—VIII, 3 lei volumul.

Volumul IX (în curs de apariție). Abonament anual 10 lei.

Din *Studii filozofice* vol. I, lei 5.

Vol. II—IV, 3 lei fiecare volum.

Vol V (în curs de apariție), lei 6.

Puterea Sufletească de C. Rădulescu-Motru (scriere premiata de Academia Română), Lei 6.

Biblioteca editată de *Noua Revistă Română*, 15 bani volumul. Au apărut până acum:

No. 1. In zilele noastre de anarhie, de C. Rădulescu-Motru.

No. 2. Sufletul neamului nostru, de C. Rădulescu-Motru.

No. 3. Contractul muncii, de D. Negulescu.

Cultura română și politicianismul (ediția III-a Socce), de C. Rădulescu-Motru cu 75 bani (în loc de lei 1,50).

Poporanismul politic și democrația conservatoare, de C. Rădulescu-Motru. Prețul 50 bani.

A apărut și s'a pus de vânzare în toate librăriile:

ASA I-A FOST SCRIS...

— NUVELE —

de colaboratorul nostru

ION CHIRU-NANOV

Cuprinzând următoarele nuvele:

ASA I-A FOST SCRIS

SMEUL

PE DRUMUL BALAURULUI

PREA SUS!...

MOARA DIN REPEZEANCA

MAMA

Prețul volumului Lei 1.75. — Se găsește de vânzare și la administrația revistei noastre.

ECOURI DIN LUMEA BISERICEAȘĂ

În București apare de două luni o gazetă săptămânală cu titlul *România creștină*, al cărei director este caterisitul preot Stancu C. Păunescu, iar prim-redactor publicistul C. Cernăianu.

Gazeta este răspândită mai ales în lumea preoților, așa că puțini din publicul laic au făcut cunoștință cu cuprinsul ei.

E însă foarte interesant acest cuprins, și un cercetător al vremii ar avea multe de învățat dintr'însul.

În numărul din urmă al *României Creștine* sunt adunate, sub titlul de „Acte, documente și fapte”, părerile exprimate, asupra stării Bisericii române ortodoxe de către mulți publiciști și eclesiști de-ai noștrii în frunte au arhimandritul Iuliu Scriban, directorul Seminarului Central. Toate aceste păreri conchid că stăm nu se poate mai rău cu Biserica noastră.

Astfel, Arhimandritul Scriban zice:

„Un preot care își va lua în serios chemarea sa și se va hotărâ să lucreze cu toate puterile în Biserica Domnului, se va izbi de un fapt care îl va incurca și pe care nu îl va putea înconjura: *marele număr de vițioși care infectează Biserica, zădărnicesc lucrul tău.* Tu cu multe sudori vei reuși să clădești ceva, să însușești pe frații tăi la lucru, în timp ce îndată vei auzi răsunând din diferite ziare că cutare preot s'a certat la pomană și celălalt s'a tocmnit la înmormântare, altul a fost prins cu femeii pierdute etc. Așa că pușinul bun pe care tu vei fi isbutit a-l pune la cale, va fi, în mare măsură, întrecut de *ruina morală* pe care faptele celor netrebniți o produc în sulletele credincioșilor. Și atunci, de sigur, pe de-o parte te vei simți mâhnit, iar pe de alta, plin de revoltă contra colegilor fără conștiința preoției, în cât ai dori ca biceul Mântuitorului să mai văjăe odată în casa Domnului Său.

Însăși actualul I. P. S. Mitropolitul Primat, Atanasie Mironescu, a lăsat să se publice altă-dată în revista sa, *Cuvântul Adevărului*, păreri identice cu ale Arhim. Scriban:

„Numai în Biserică a spune lucrurile așa cum sunt se consideră ca ceva anarhic, rămășiță tristă în cercurile clericale din timpul înriuririi bizantine în administrația bisericească române. Faptul acesta își câștigă explicarea din împrejurarea că nu avem o educație publică religioasă, bazată pe *interesul binelui bisericesc.*”

„Fără gând de înjosire trebuie să mărturisim că Biserica ortodoxă română și ca organizare și mai ales ca cultură a rămas în urmă de tot.

În fața primejdiei, purtătorii steagului ortodox cum se prezintă?

Reprezentanții inteligenții religioase ortodoxe, fiii favoriți ai Bisericii, prin cultura lor enciclopedică teologică, în loc de a da dovezi de energii care să ne recheme veacuri strălucite de propovăduiri apostolice, duc o viață de *dolce farniente*. Unii sunt *rătăciți pe la prihănița școlii a interesului*. Aci își muncesc creierul de a face și desface socoteli, cum să asigure câștiguri cât mai multe. Alții au găsit adăpost la o instituție nouă bisericească unde se făuresc arme pentru zdrobirea oricărui caracter ce se va ivi în lumea bisericească etc.

Pe deasupra acestui *haos* din lumea teologică, mai confuz decât cel povestit de Biblie că a fost la facerea lumii, *tronează și se poartă duhul indiferenței* din partea mora cari, prin situația privilegiată, ca *unii ce conduc biserica* ar putea prin acțiunea lor folosi mult înviorării religioase.

Credem prin urmare că acestea vor *îndreptăți lupta*, uneori cam *aspră* ce am dus anul trecut și pe care nu o vom părăsi nici în anul în care pășim, *fiindcă ea este necesară spre a vântura pleava depusă pe veșmântul cel curat și sfânt al Bisericii ortodoxe române.*

(„Cuvântul Adevărului”, 15 April 1906. Articol de fond).

Econ. N. Popian nu are o părere mai bună ca I. P. S. S. Iată-l ce zice:

„Avem două morale și le mânuim cu o îndemănare mai mare ori mai mică. Păcatele pe care le făptuim noi mai des și mai fără scrupul de conștiință, le blamăm fără nici rezervă la aproapele nostru.

Dincolo sărutăm fără rușine mâna care ne-a lovit, ori încercăm cu laude pe acel ce în prezent nu-l putem lovi, pentru a-l insulta mâine cu grosolanție, când destinul orb ne va pune într'o situație mai buună. Printre picături, dăm dovezi de cel mai mare egoism, menajându-ne cu scrupulozitate interesele. „Amvonul, 1904”.

Gherasim, Episcopul Argeșului, este cuprins de pesimism:

Ne găsim în niște timpuri nu se poate mai grele și cu toate acestea nimeni nu se întreabă, care sunt cauzele acestei stări de lucruri și cari ar fi mijloacele de îndreptare? Pe unele locuri se mai aude cuvântul lui D-zeu, dar glasul predicatorilor răsună a pustiu, căci bisericile sunt goale. *Ori câtă silință și-ar da preoșimea a cultiva inima, a îndrepta moravurile, când omul nu voește să primească sfaturi bune, când inima e împietrită și urechile astupate, nu poate apostolul Evangheliei de cât să plângă și să se roage lui D-zeu ca să dea timpuri mai bune, și să îmblânzească pe cei îndărătnici...*

Este o stare grozavă de mizerie, de *decadență morală*, când unii din oameni... se lasă a fi răpiți.

Pesimiști sunt cu toții. Directorul revistei *Școala și Biserica* constată încă dela 1898:

„De aceea trebuie spus încă odată: nu mai este timp de pierdut. Cunoscând ruinele, văzând slăbiciunile să ne apucăm cu toți de lucru căci *via D-lui este aproape paragină.*”

Cu un cuvânt stăm rău în cele bisericești.

Ca o reacțiune în contra acestei stări rele, redactorii *României Creștine* își motivează activitatea lor. Ei doresc curățirea Bisericii de toate cele nelegiuite; gonirea celor nevrednici din Casa Domnului...

Cu un asemenea program, cititorul laic ar crede că preotul Stancu Păunescu și C. Cernăianu nu întâmpină de cât încurajare din partea celor cari au în grija lor paza ortodoxismului.

Ei bine, tocmai aci este însă tragicul situației.

După ce cititorul, prin mijlocirea *României Creștine*, face cunoștință cu părerile pesimiste pe cari le-au exprimat atâția clerici despre starca Bisericii noastre, tot prin mijlocirea acestei gazete face cititorul cunoștință și cu persecuțiunile îndreptate contra preotului Stancu C. Păunescu. Acesta pe nedrept este eliminat din învățământul primar; pe nedrept este caterisit; și pe nedrept este acum amenințat să fie înrolat în armată! Bietul preot scrie ceea ce atâția alții au scris înaintea lui și ceea ce mulți gândesc fără să le scrie, — și el singur plătește gloaba pentru toți!

Cu ocazia zilelor de sărbători dela sfârșitul acestui an, am fi așteptat o generozitate din partea celor sus puși; o iertare creștinească, — pentru ca și Dumnezeu să ierte celor ce iartă! — dar nimic. Sărbătorile de sfârșit de an, fiind tocmai zilele în care s'a schimbat guvernul liberal, ele au fost întrebuintate pentru a grăbi persecuțiunile în contra redactorilor dela *România Creștină*.

Noi nu avem căderea să judecăm oportunitatea activității celor din jurul *României Creștine*; lăsăm acea-

sta în seama preoților. Dar avem căderea să judecăm oportunitatea persecuțiilor ce se îndreaptă în contra acelor din jurul acestei gazete.

Ni se pare că avem nu numai dreptul dar și datoria să ne facem ecoul celor ce suferă pe nedrept.

Dacă activitatea inoportună a unui preot pe jumătate mistic, cum este preotul Păunescui poate aduce o zdruncinare organizației bisericești, aceasta este o

cestiune care poate fi discutată și judecată, — dar în nici un caz ea nu este o faptă care poate fi condamnată fără judecată. Înălții ierarhi cari țin în mâna lor soarta preoților celor mici, nu pot să ne pretindă că pentru liniștea persoanelor Domniilor lor, noi să fim surzi la țipătul prigonților pe nedrept! Este ceva mai presus decât persoana ori și cui în această țară, este dreptatea.

Theofil

REVUE DES IDÉES

SCIENCE, PHILOSOPHIE, CRITIQUE GÉNÉRALE

Paraissant le 15 de chaque mois

Sous la direction de M. REMY DE GOURMONT

DIRECTION ET ADMINISTRATION

26, Rue de Condé, 26, à Paris.

Le programme de la *Revue des Idées* embrasse toutes les branches de la connaissance scientifique: philosophie, psychologie, mathématiques, physique, biologie, ethnographie, sciences religieuses, sciences militaires, sociologie, philologie, histoire littéraire. Son but est de tenir un public d'élite au courant des travaux les plus intéressants, sous une forme accessible à tous les esprits cultivés et non seulement aux spécialistes de chaque domaine. Instrument de culture générale et éminemment synthétique, elle ne fait double emploi avec aucune autre publication.

France :	Union postale :
Un numéro 2 fr.	Un numéro 2 fr. 25
Un an 20 fr.	Un an 22 fr.
Six mois 11 fr.	Six mois 12 fr.

Envoi franco d'un spécimen sur demande.

MERCURE DE FRANCE

26, Rue de Condé, Paris

Directeur : ALFRED VALLETTE

Littérature, Poésie, Théâtre, Musique, Peinture, Sculpture, Philosophie, Histoire, Sociologie, Sciences, Voyages, Bibliophilie, Sciences occultes, Critiques, Littérature étrangère, Revue internationale de la Quinzaine.

Le *Mercur de France* est dans sa vingt et unième année. Il paraît le 1-er et le 16 de chaque mois et forme tous les ans six volumes.

Le *Mercur de France* occupe dans la presse française une place unique: il participe de la revue et du journal. Pour juger de sa diversité, il suffit de parcourir quelques-uns de ses sommaires et la liste des 50 chroniques que, sous le titre de *Revue de la Quinzaine*, il publie selon un roulement méthodique. Cette *Revue de la Quinzaine* s'alimente à l'étranger autant qu'en France; elle offre un très grand nombre de documents et constitue une sorte d'encyclopédie au jour le jour du mouvement universel des idées.

Il n'est peut-être pas indifférent de signaler qu'il est celui des grands périodiques français qui coûte le moins cher, puisque le prix de son abonnement excède à peine celui des journaux à un sou.

VENTE AU NUMÉRO ET ABONNEMENT

Les abonnements partent du premier des mois de janvier, avril, juillet et octobre.

France :	Etranger :
Le numéro 1 fr. 25	Le numéro 1 fr. 50
Un an 25 fr.	Un an 30 fr.
Six mois 14 fr.	Six mois 17 fr.
Trois mois 8 fr.	Trois mois 10 fr.

ABONNEMENT DE TROIS ANS

France 65 fr. | Etranger 80 fr.

Envoi franco sur demande d'un numéro spécimen.

SANATORIUL Dr. GEROTA

CONSTRUIT ȘI MONTAT

Special pentru tratamentul boalelor chirurgicale

Operațiuni și faceri

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

„YOST“

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptor pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54.

TELEFON

CESTIUNI ACTUALE

RETRAGEREA GUVERNULUI LIBERAL.

Bucuria zgomotoasă a partizanilor d-lor Al. Marghiolan și G. Gr. Cantacuzino, cărora li se încredințează guvernarea țării pe un period nedeterminat, cu începere de la 1 Ianuarie 1911, și pregătirea de alegeri, tot atât de zgomotoasă, a partizanilor d-lui Take Ionescu, — distrag atenția publicului de la faptul cel mai caracteristic, din câte s'au petrecut în viața noastră politică din ultimii 50 ani, — de la retragerea prin bună învoială a partidului liberal de la putere.

Până mai ieri, reprezentanții autorizați ai acestui partid, precum și gazetele partidului, nu aveau destule ironii la adresa opozițiunii de ambele nuanțe; și nu era ocazie să nu ni se repete, că față de o opoziție neputincioasă, partidul liberal își va vedea de lucru ca și mai înainte... Și astăzi, aceiași reprezentanți, și aceleași gazete, anunță retragerea partidului de bună voie dela guvern; retragerea strategică a armatei bine disciplinate, gata să revină după scurtă vreme pe poziția abandonată.

Am ajuns așa dar pe culmea urbanității în evoluția moravurilor noastre politice!

Cine și-ar fi închipuit?!

Eleganța din luptele vestigiilor cavaleri medievali, reînviată astăzi în luptele partidelor politice din țara românească! O ușoară atingere de spadă; un compliment grațios și o plecare de genunchi: sunt învins; ai învins. Nobilul cavalier învingător, de acum opt sute de ani, își primea ca răsplată surâsul doamnei Contese, și strângea mâna adversarului învins... Astăzi, la noi, cu aceiași grație, se ia puterea.

Ce progres, Dumnezeu! Cine ar fi crezut, că pe pământul locuit de un popor, de alde mojic cum este cel românesc, care n'a cunoscut în trecutul lui, de cât lupta nemiloasă cu barda și securea, să se ajungă odată la atâta fineță și la atâta eleganță!? «Ne retragem de bună voie». «Poate doreai să mai stăm?» «Nu, vă rog, noi ne dăm de învinși». «Ba nu». «Ba da, noi suntem învinși». «Luați locul... și primiți surâsul Doamnei Contese!»

Cum ne rafinarăm de bine! In ce altă țară se mai poate vedea o schimbare de regim petrecându-se în chip așa de manierat? Au rămas mojici de tot, englezii, francezii, germanii și toți apusenii! La căderea partidelor de la guvern în țările lor, ei se agită și se insultă chiar, — numind aceasta ciocnire de curente, — pe când noi ne complimentăm și dăm banchete. Fost'au și cavaleri odată, prin evul mediu, dar astăzi, în evul modern, suntem noi singurii cavaleri.

Ce mândrie, ca Român, să poți trăi în așa timpuri!

Dar mândria noastră n'ar fi complectă dacă purtarea cavaleriească a partidului liberal ar fi o simplă copie după cavalerismul de odinioară.

Ei nu, să fim liniștiți, mândria de Român, este pe

deplin salvată: cavalerismul nostru nu este cel medieval, ci este cel modern, cel ultra-modern.

Cavalerul de odinioară era omul care suferea de ipertrofia sentimentului de onoare,—de onoare deșartă și ideală;—pe acest cavalier l'a înghițit de apururea vremea. Cavalerul modern suferă de ipertrofia sentimentului de săturare,—de «prea plinul», material,—el este o promisiune a viitorului, și pe acest cavalier il avem noi. Cu el își face apariția cavalerismul ultra-modern, de care se leagă o anumită eleganță,

Am văzut această eleganță cu ocazia retragerii guvernului liberal și de aceea admirația noastră pentru noul cavalerism nu mai are sfârșit.

Să vezi cum un partid mare, marele partid, muncește patru ani de zile din greu, până ce toți partizanii săi mai de seamă își găsesc cate-o sinecură pe la diferitele *Casse* înființate spre ajutorul împușcaților din 1907 și după ce toți partizanii să asigură de lefuri și tantieme grase, când credeai că apetitul este mai mare, să vezi cum acelaș partid, marele partid, face un gest de abnegație, «nu mai putem D-lor» «avem nevoie de odihnă» «veniți și ne luați locul la guvern»,—cum să nu cazi în admirație!? Este atâta eleganță în gestul partidului că aproape nu-i găsești seamăn!

Cel mult te ai putea gândi la eleganța cu care unii călugări bine nutriți de prin bogatele mănăstiri catolice,—lăsau să li se ia sânge, pentru a evita o congestiune... Dar gândul nu-ți poate rămâne multă vreme la această comparație. Călugării bine nutriți erau puțini, unul, doi; aici la noi, sunt mulți, este un partid, marele partid! Gestul unei mulțimi este totdeauna mai covârșitor,

Iar prin trecutul nostru istoric, în deșert umbli după o comparație.

Ba totuși. Parcă un cronicar vorbește, că odată de mult, în vremea unui Vodă, să prea îngrășaseră o seamă de boeri din spinarea birnicilor și atunci un gurativ de la Curte ar fi spus Mării Sale: «s'au prea îngrășat berbecii Măria Ta»; iar Măria Sa ar fi poruncit să se ia din sângele celor prea îngrășați pentru ai feri pe aceștia de o congestiune... Dar acestea sunt bătrânești și din vremuri triste; vremuri care nu merită să fie puse alături de epoca glorioasă a Înțeleptului Rege Carol I,

Eleganța retragerii partidului liberal de la guvern nu are seamăn și de aceea trebuie să renunțăm la orice comparație.

Această retragere inaugurează o eră nouă în politica țării noastre: *era cavalerismului celor prea sătui*.

Destul s'a zis că politica la noi consistă în nesațul apetiturilor. Iată acum și negațiunea nesațului: foamea voluntară, precugetată și calculată.

Anul 1911 începe sub cele mai frumoase auspicii.

C. Rădulescu-Motru.

Colecțiunea primelor patru volume din Noua Revistă Română (seria veche), se găsește de vânzare la Administrație, pe prețul de 5 lei volumul.

CESTIUNI SOCIALE

ACADEMII ȘI UNIVERSITĂȚI POPULARE

Nu este obligată toată lumea să urmeze un curs secundar, dar nici nu se poate socoti suficientă instrucția primită într-o școală primară. Mai întâi, nici într-o altă țară cursul primar nu este numai de patru ani ca la noi, ci de șapte sau opt și ca urmăre ar fi un motiv mai mult de a se înființa școli complementare pe lângă cursul primar, din inițiativă particulară și susținute, bine înțeles, de stat și comune, cu numirea de Academii și Universități Populare. Mai ales pentru acei, ce din diferite cauze n'au putut urma un curs superior, și dorința de o cultură mai complectă s'a dezvoltat mai târziu de vârstă școlarizării, asemenea instituții, își au locul și însemnătatea lor. Intre cursurile universitare, care ar fi grele pentru un asemenea public nepregătit, și cursul primar, care este insuficient, și în afară de cursul secundar, ce se dă numai la o vârstă anumită și care presupune o disciplină de ore fixate din zi, în care timp cetățeanul dornic de a se cultiva mai mult nu poate părăsi lucrul, —într'aceste extreme, pe de o parte, și dorinți, pe de altă parte, cursurile de seară, sub formă de conferințe ușoare și variate, pot contribui într-o largă măsură la răspândirea instrucțiunii și civilizațiunii în masele populare.

Necesitatea acestor Academii Populare nu este o inovație proprie pentru țara noastră; ea s'a simțit mai de multă vreme în toate statele civilizate. De pildă în Anglia și Statele Unite, există sub numirea de «settlements», pentru lucrători și «University-Extension», înființate apoi, din aceleași necesități, în Germania și Austria. În aceste din urmă universități se țin cursuri de profesori și agregati, popularizând știința către acei cari au absolvit un curs primar și nu au mai continuat studiile, dar cari totuși au păstrat o nestinsă sete de a ști.

Academiile lucrătorilor din Norvegia și Suedia și înaltele școli populare din Finlanda constituiesc pentru populația orașelor și chiar a satelor mai mari, o adevărată hrană sufletească. Corpul profesoral al universităților de stat și alte persoane cu competență țin cursuri și conferințe în mod sistematic, ameliorând astfel cu mult instinctele omenești din acele ținuturi.

Și pe când toate instituțiile culturale de mai sus au o vădită existență la orașe, adică în centrele de lucrători, în Danemarca spre deosebire, Academii Populare sunt mai mult la țară, sub denumirea de cooperative, înființate pe lângă societățile (sindicate) agricole și alte feluri de cooperative. Până acum sunt peste o sută de asemenea Academii, și fiecare numără până la 200 de auditori, dintre cari 40—50 urmează cursurile în mod regulat. Statul contribuie cu o subvenție anuală de 120 mii coroane și alte 180 mii coroane pentru burse și semiburse.

Țăranii găsesc la cursurile academiilor o cultură ge-

nerală și în deosebi o cultură tehnică potrivită ocupațiilor.

La Moscova s'a întemeiat o școală de învățământ secundar pentru popor, cu scopul de a lega școala primară de academii. Aici vin cu trenul din depărtare de oraș oameni în vârstă, țărani, părinți, lucrători.

La noi există cursuri de seară cu un caracter de propagandă socialistă, ce nu au caracterul educativ al celor de mai sus, iar școlile oficiale de adulți se poate spune că nu există de cât pe hârtie, și nu pot intra în cadrul academiilor.

În Moscova de pildă, s'a numărat într'un singur an, 100 mii auditori. În Varșovia la «Universitatea pentru toți» s'a numărat 85 mii auditori, la Nowgorod s'a ținut 562 de lecțiuni la 45 mii auditori.

Nici Franța nu este mai pe jos. Aici s'a ținut seamă de situația lucrătorilor; cursurile cu un caracter științific sunt urmate cu distracții și pauze. S'a recurs la acest program variat pentru că o disciplină riguroasă de cursuri nu atrage.

S'a introdus apoi cotizația, de ex. 50 bani pe lună, pentru conferințele și distracțiile din acest timp. Printre conferințieri întâlnim pe H. Poincaré, D. Berthold Dr. Dubois, R. Broda, S. Reinach etc.

În Olanda pe lângă conferințe se fac și expoziții de produse, așa de strâns este raportul dintre teoria propagată prin conferințe de pe catedre și viața practică. Scopul lor este să completeze învățământul primar de aceea se fac: lecții, conferințe, cu subiecte din șt. naturale, istorie, geografie, arhitectură, economic, igienă, artă; cursuri de economie politică, fizică, topografie, etc.

Academiile au săli de lectură și biblioteci. Ca educație artistică se face: teatru, muzică și expoziție. Sunt 4 academii la Amsterdam și 18 în țările de jos,

În 1906 s'a sărbătorit în Belgia a mia conferință și înscrierea celui de al miilea membru.

Comuna acordă local și cheltueli de întreținere. Inițiativă particulară aici ca și aiurea susține restul de cheltueli.

În Italia asemenea academii datează încă din 1894, cea dintâi fondată în Veneția sub numele de «Școala liberă populară».

Astăzi sunt mai bine de 50 academii. La Roma «Asociația romană a profesorilor liberi» au înființat în 1901 cea dintâi universitate populară, cu excludere de la direcție a ori cărei delegație din clasele muncitoare (socialiste). Toate U. P. din Italia au câte un Buletin cu rezumatele conferințelor.

Chiar Spania nu este lipsită de atare instituții. În 1903 a fost înființată cea dintâi la Valenția și în urmă în toate centrele mari. Conferințele se țin de profesori, ingineri, publiciști, avocați și medici. Auditorii sunt lucrători și burghezi; înscrierea este gratuită; se fac producții artistice și excursiuni la țară. Conferențarii pot vorbi în plină libertate.

Cele mai ideale universități populare sunt cele din Noua-Zeelanda, cari au ca țintă să desvolte în fiecare individ din popor toate aptitudinile de cari este capa-

bil prin studii sistematice ca să le poată folosi în propriul lor interes cât și în acel al societății.

*

Din cele cuprinse mai sus, rezultă că sunt două sisteme de Academii sau Universități Populare. În primul rând vin cele din Norvegia, Suedia și Danemarca, cu o organizație practică și cu metod, cari poartă și numirea de înalte școli populare, iar în doilea rând, vin cele din Franța și Rusia, bazate pe cooperarea și autonomia lucrătorilor, care port numirea de Universități Populare.

Deosebirea dintre aceste două sisteme este, că pe când cele dintâi conlucra la cultură printr'un învățământ sistematic și solid, cele dintr'a doua categorie au o acțiune mai mult de cultură generală și proletariană.

În ori ce caz, aceste instituții de cultură, născute din trebuințe launtrice sufletești, pun la dispoziția masselor populare tot ce știința și cultura umană are desăvârșit, contribuind într'o măsură largă la îmbunătățirea instinctelor naturale ale sufletului popular și selecționând organismului social forțe noi.

*

Asemenea instituții ar fi bine venite dacă s'ar înființa și în România, pentru că învățământul nostru primar este redus la patru sau cinci ani de curs, și mai ales că școala populară este încă în faza de a constata rezultatele după numărul mare al școlărilor dintr'o clasă iar nu după alte considerații. Mulțimea celor ce au trecut prin cursul primar și au rămas încă cu setea nestinsă de o cultură mai complectă, găsesc să umple golul sufletesc prin audierea întrunirilor de tot felul și cu atât mai periculoase pentru ei cu cât sunt mai aproape de ignoranță, iar de multe ori rămân numai la criteriile ce reese din citirea vre-unei gazete.

Școalele de adulți, prin caracterul lor didactic, și prin lipsa de variație, nu atrag, și nu sunt frecventate de cât de interesați după vre-un certificat de patru clase iar conferențele academice și dela ateneu se adresează mai mult unui public select.

În aceste condițiuni și din necesitățile sociale reclamate de cei mulți, inițiativa înființării unor asemenea *Universități Populare* ar fi bine venită.¹⁾

Gr. A. Tabacaru

1) Domnul C. Rădulescu-Motru, directorul *Nouei Reviste Române*, a luat inițiativa să se înființeze cea dintâi *Universitate Populară* în București. Aderări pentru ținerea conferințelor și înscrierea de membri se fac de pe acum la redacția aceste reviste. În numerele viitoare se va comunica organizarea acestei Universități și se va fixa cea dintâi ședință.

BIBLIOGRAFII:

A apărut fascicula 3-a vol. V din *Studii Filozofice*, organul Societății de studii filozofice din București, sub direcțiunea d-lui C. Rădulescu-Motru, cu următorul cuprins: 1. *Petrovici*: Teoria Noțiunilor. 2) Introducere, 3) Ce sânt și cum se alcătuiesc noțiunile, 4) Ființa psihologică a noțiunilor, 5) Sferă și conținut, 6) Impărțirile noțiunilor, 7) Raporturile dintre noțiuni.

Se găsește și la administrația revistei. Prețul 1.50

CRITICA LITERARA

O FRUMOASĂ EPOCĂ LITERARĂ

IDEALUL MILITAR ÎN LITERATURA NOASTRĂ

Urmărind istoria literaturii române nu va fi nimănui greu să constate că au fost anume epoci și anumiți scriitori la cari a dominat idealul militar.

Voiu alege câțiva din acești scriitori și în câteva linii să arăt cum și-au arătat sentimentul militar, cultivat desigur, prin citirea cronicarilor și mai ales prin influența mediului în care au trăit.

Voiu începe cu un «frumușel tânăr cu fața rotundă, delicată, cu ochii mari, triști, cu mustăcioara răsucită, îmbrăcat în mondirul de tăietură rusească, cu pompoșii epoleți de aur, cu lanțujelul dela gât și tresese dela mâneci... pe capul tuns scurt, ușorul coif de «voltigeur» cu soarele în față».

Din portretul acesta, datorit d-lui Iorga, se înțelege că e vorba de Vasile Cârlova, care a fost ofițer, junker cum se spunea pe atunci. Deși date biografice nu avem mai de loc — istoricii literari nici nu pot afirma dacă s'a născut la Târgoviște ori în altă parte — totuși portretul lui și una din cele mai reușite poezii, din cele cinci câte ne-au rămas — *Marșul* către oastea nouă, înființată prin regulamentul organic, ne dă destule argumente ca să înțelegem cât era de trainic în inima lor dorul de armată.

Astăzi, desigur, o dedicație în versuri făcută unui regiment nou, impresionează mai puțin — deși chiar azi înființarea unui regiment are o însemnătate mare. Atunci însă — acum 71 de ani — un asemenea cântec, înălțat în cinstea celui dintâiu steag, al celui dintâiu regiment, era o sărbătoare.

«Dragii mei, copii războinici, ascultare mumii dați,
Iată vreme, mic și mare armele să'nbrățișați
Strigând toți c'o glăsuire
Spre a mumii fericire
S'alergăm de obște, frați.

Acea armă ruginită și ascunsă în mormânt
Brațurile să înfierbinte; iasă iarăși pe pământ
Tinerimea s'o încunune
Cu izbânde foarte bune;
Pe ea facă jurământ.

Priviți slava de aproape; voi în urmă-i ați călcat
Și pe fruntea fiecărui raza ei a luminat.
Deci la arme dați năvală
Și la rînd eșiți cu fală
Corbul iată s'a 'nălțat.

Lacrimă de bucurie, curge, curge neîncetat!
Veacuri sunt de când ascunsă p'al meu sân tu n'ai picat!
Arma iată că lucește
Slava iată că zâmbește
Corbul iată s'a 'nălțat!»

Se vede din aceste strofe — puteam să le citez pe toate, — stăruința lui Cârlova de a se strânge cât mai mulți tineri în jurul drapelului, pentru «a sluji vremurile în folosul țării... cu stema smerită a corbului».

Și chiar faptul că el însuși a intrat în rândurile armatei, ne întărește — trebuie să ne întărească — convingerea că era un aprig luptător al ideilor militare. «Nu ca să aibă o carieră, ne asigură tot d. Iorga, nici ca să se mândrească cu haine frumoase, încă mai puțin pentru a petrece bine și mai slobod, — nu pentru aceasta; ci idealismul lui curat, patriotismul lui războinic de ostaș începător al unei oștiri nouă, al cărei steag însemna mai mult... un viitor îndepărtat, curățit de toate apăsările și umilințele unui prezent, care căpătase bună orînduială, fără a căpăta neatârnairea și cinstea».

Asemenea luptători n'au însă întotdeauna parte de noroc. Cârlova «muri rupt de o boală grabnică și rupând inimile ce începuseră a nădăjdui în mari fapte».

Avântul lui Cârlova lăsase însă urme puternice în sufletul prietenului său «un tânăr oacheș, foarte oacheș, părul negru, sprâncenile groase îmbinate, ochii căprij și scântectori, mustața mijindu-i pe buză»... «minte limpede, vioae și ageră, talent latin, cu o pornire firească pentru idei generale, pentru fapte hotărâte, spirit nu numai sintetic... ci și analitic, inteligență iubitoare de lumină și nu de umbră, de taine și de simboale, simțire ce răsună și la durerile altora, ale unui neam întreg»... se inspira din actualitatea zilei, din năzuințele clipei ca și din largă comoară a slavei strămoșești....»

Cu asemenea linii Ion Ghica și d. Eugen Lovinescu fac portretul, unul fizic, celalt sufletesc, al lui Grigore Alexandrescu.

Locul nașterii — Târgoviștea; mediul în care a trăit anii tinereții fragede, sub ocrotirea lui Eliade Rădulescu, sub îndemnul maiorului și mai apoi colonelul Câmpineanu; contactul pe care l-a avut în casa acestuia «cu ofițeri, ca Ștefan și Nicolae Goleșcu, căpitanii Costake și Scarlat Cretzulescu, căpitanul Voinescu II, citind împreună *Campaniile lui Napoleon, Memoriile lui Frederic cel mare* și alte istorii militare»; toate acestea contribuie «îndemnat și prin pilda zilnică și de sigur după stăruința unora dintr'înșii», ca Alexandrescu să intre în armată ca junker.

Încă un tânăr care venea să-și pună inteligența, energia, sufletul în serviciul ideilor militare.

Dar firea lui poetică nu s'a împăcat cu greutatea inerente serviciului militar.

I'u trimis la graniță — pe atunci Focșanii era punct vamal — ca «să cerceteze de pașaport pe cei ce treceau șanțul despărțitor al orașului muntenesc de cel moldovenesc și să taie la răbojile ce treceau de pe un mal pe celalt al Milcovului». Punctul vamal era însă monoton, fără păduri, o vedere tristă și searbădă de jur împrejur.

Doritor de privilegii frumoase și de o viață mai bogată în variații a trebuit să demisioneze.

Grigore Alexandrescu a arătat mai târziu — prin activitatea sa — că încercase viața de ostaș împins de ce-

rințele inimii, iar nu de «un vis romantic» cum pare a fi credința unora.

Intr'adevăr criticii, și în special d. Eugen Lovinescu în cel mai recent studiu, îi discută deosebit *poezia patriotică*, numindu-l în acelaș timp «un poet luptător naționalist, înrâurit de Câmpineanu». Câmpineanu era militar, ajunsese la gradul de colonel; cu ce sentiment a putut să-l înrăurească mai puternic decât cel militar?

Uneori sentimentul acesta îl domină și în clipele de gândire adâncă. Intr'o *Meditație* «se arată marele evocator al trecutului și al războaielor»:

«Cât sânge aste locuri setoase înghițiră,
Câte oase războiul aici a semănat,
Câți veterani războinici, moartea purtând, muriră
Pentru isbânzi, de care ei nu s'au bucurat...»

E spiritul de jertfă — care înlătură orice interes personal — și care se întrevede ușor în cel din urmă vers.

Dragostea poetului pentru armată reese și mai în lumină în *Impresia dedicată oștirii române*:

«Iar voi războinici tineri, drage batalioane
Fiice ale acelor vestite legioane,
Care între noroade un nume ne-au lăsat;
Voi, căror acest nume e dat el în păstrare,
Cu cinste veți răspunde l'a patriei chemare,
Când vechiul nostru sânge nu poate fi schimbat».

Versurile acestea sunt destul de puternice ca să se înțeleagă cât de apropiat se simțea Grigore Alexandrescu de soldați. «La vederea ostașilor români, inima poetului tresare de sentimente patriotice, de mândrie și de nădejdie».

Dacă moartea a oprit pe Cârlova să-și facă rodnică activitatea de ofițer, și dacă împrejurările au împiedicat de Grigore Alexandrescu să poată încheea cu urmări adânci cariera pe care și-o alesese, rămâne însă o parte care nu poate fi nici odată întunecată: idealul militar, care stăpânea pe vremea aceea spiritele.

Un istoric, un critic literar, nu se poate ocupa cu epoca dela 1830 până când nu va discuta cestiunea care ne preocupă; un militar nu va putea să aprecieze trecutul armatei fără să consulte istoria literaturii. Ciudată legătură vor zice unii; ea însă există: a fost confirmată și de profesorul cel mai autorizat în materie de istorie, într'o lucrare prețioasă: «Noua alcătuire ostășească, zice, vederea uniformelor mândre, a luciilor arme, a steagurilor de mătase, cu vulturul și zimbrul de aur, ajută la ivirea acestei literaturi».

Legătura aceasta iese și mai multe în relief la Niculae Bălcescu, care s'a găsit mai înflăcărat față de tendințele militare.

În legătură intimă cu scriitorii cari fac podoaba literaturii noastre de acum 50 de ani, Bălcescu și-a cultivat, pe o scară întinsă, sentimentul pentru o organizație militară solidă.

Sufletul acesta delicat, visător, — poate prea idealist — nu s'a mulțumit numai să se gândească «fără preget la virtuțile ostășești ale poporului român; abia în vârstă de 19 ani, intră în oștire și numai cu rangul de cadet, doritor să să împărțășească soților săi de arme

cunoștințele ce mintea-i ageră și studiosă dobândise încă din junețe, ceru să instituie în cazarmă o școală pentru soldați, unde să fie învățător».

Dacă mărturia aceasta n'ar fi documentată, mulți ar crede că e încă un vis romantic, ca atâtea altele. Istoria a fost însă mai puțin ingrată în această privință; ea a păstrat fapte mai temeinice despre tânărul care, setos de binele oștirii, s'a făcut—în cazarmă—apostol al ideilor naționale.

Probabil că făcând vre-o greșeală¹⁾ care nu putu fi trecută cu vederea de legile militare, fu închis câțeva vreme la mănăstirea Mărgineni.

Inchisoarea însă n'a putut să stingă sufletul înflăcărat al acestui visător, căci după ce o părăsi făcu să apară *Puterea armată la Români*, studiul care formează cel mai frumos argument pentru chestiunea noastră.

Două lucruri se desprind din această lucrare: O muncă plină de cercetări și priceperea lui Bălcescu în tactică și strategie — sunt pasagii, în care se văd păreri îndreptățite.

Valoarea științifică a scăzut mult, fiindcă cercetările din urmă arată că pentru autor dragostea de țară, și mai ales de trecutul ei, a fost de multe ori mai presus decât știința. «Bălcescu și-a furat aproape toate știrile sale din Cantemir și din cronicari și a primit fără critică păreri cu totul greșite de ale scriitorilor străini moderni».

Valoarea morală a rămas însă aceeași — pot afirma că a mai crescut. Cei cari studiază, sau ar încerca să studieze curentul militar al vremurilor, vor găsi în *Puterea armată* un moment de înălțătoare idealuri.

Bălcescu ține să afirme:

«Armata românească a fost cea dintâiu armată permanentă în Europa. Românii, dela întemeierea principatului lor, au simțit trebuința ce are un stat de o armată permanentă, armată care să fie gata lu orice minut a respinge pe vrăjmaș din orice parte s'ar ivi».

Pentru patriotismul lui era natural să creadă că Mircea «a fost cel dintâiu, care se înfățișă în Europa cu o armată permanentă și regulată».

Dealtfel era așa de sigur că nu susține o exagerare încât încearcă deseori să motiveze:

«Școala războiului fiind, prin secolele XIV, XV și XVII-lea, în părțile balcanice, toate deniurile înalte (române), cari luptau totdeauna unul împotriva zece, trebuiau să aibă oarecare temeinicie de artă militară».

Citează apoi, din diferiți autori istorici poloni și unguri, portretele a mai multor voievozi, găsind prilej să conchidă din nou:

«Să nu pară acum cu mirare, dacă despre unele părți ale artei militare vom vedea că Românii aveau mult mai bune principii, decât aveau pe vremea de atunci Nemții, Francezii și Englezii».

Bălcescu merge și mai departe cu optimismul. El afirmă:

«Călărimea românească începu a se desăvârși, în vreme ce călărimea Europii... întârzie multă vreme desăvârșirea ei».

Despre infanterie aceeași constatare:

«... Pedestrima... era disprețuită în Europa, când Românii simțiră importanța ei și organizară pe a lor».

Despre artilerie:

«A fost mult mai în bună stare decât la cele mai multe neamuri».

Toate aceste relațiuni ni le dă Bălcescu despre oștirea românească până la venirea Fanarioților. De observat—așa vedeau toți scriitorii din generația lui—vremurile dinainte de 1716 erau pentru istoricul nostru paginile cele mai strălucitoare din viața neamului.

Sub domnia Fanarioților armata decăzu, fiindcă ei înțelegeau că puterea Românilor era în instituțiile lor.

Sub regulamentul organic «redobândirăm o parte din vechile noastre instituții. Deși n'ar putea cineva învinovăți această oștire în privința mânăuirii armelor și a evoluțiilor, dar este încă primitoare de multe îmbunătățiri. Așa instrucția ofițerilor, ce e neîngrijită, duhul ostășesc ce-i lipsește, cer o mare luare aminte cărmuirii, Iutocmirea unei foi ostășești, care să se dea în mâna ofițerilor, iar mai cu seamă întocmirea unei școli militare speciale, în care să se formeze... ofițerii pentru câte trele armele... sunt neapărat de trebuință».

Ideile lui Bălcescu — exprimate cu atâta rațiune în 1844—sunt demne de admirat. Cerințele vremii le-au sancționat ca juste, probă că astăzi instituția militară are toate organele, la cari se gândia el atunci.

Sunt caracteristice și observațiile de ordin educativ pe care le face pe alocuri. Fiind convins că «cruțarea lenevirii este mormântul disciplinei» scriitorul, care puțin mai târziu și-a făcut numele neperitor prin *Istoria lui Mihaiu Vodă Viteazul*, susține că atâta vreme cât armata a păstrat în inima sa simțămintele de disciplină, neapărate virtuți ale unui bun oștean, Românii au făcut minuni».

Bălcescu nu se oprește aici; luând exemplul organizarea armatei germane, propune punerea pe alte baze a instituții ostășești «ce ni s'ar cuveni mai bine nouă».

De ce? Răspunsul are grijă să-l dea singur:

«Trebuie oare să pierdem din vedere că starea Orientului, se face din zi în zi mai nesigură și mai nei odihnitoare, și că o slabă barieră ne desparte de dânsul? În starea aceasta slabă în care ne aflăm, nu suntem oare în primejdie ca vre-o câte-va sute din Pasvanți să ne facă iarăși a apuca drunul pribegii? O asemenea stare este oare de dorit? Și cât n'am fi de vinovați, de nu am prevedea-o din vreme spre a o biciui?»

Este dar de neapărată trebuință a procedea cât mai curând spre o reformare a organizației noastre ostășești, o reformare care să ne chezășuească mai bune temeiuri de apărare».

Bălcescu ne arată și un plan:

«A declara că tot Românul fără excepție se naște cu datoria de a fi soldat al patriei»...

Urmările:

1) E admisibil să fi fost închis și pentru ideile prea liberale ce le împărtășea soldaților.

«Poporul din toate clasele ar câștiga moralicește, căci introducând plăcerea armelor, mai cu seamă între tineri orașelor și obișnuindu-i la o viață militară și activă vom goni luxul și desfrăurile ce degenerază caracterele, înmoaie curagiile și pregătesc robia popoarelor».

E o caracteristică lecțiune de morală pornită dintr'o inteligență, care nu poate fi numită nici îngustă, nici unilaterală.

Rândurile acestea arată fondul, pe care își susținea lupta pentru prosperarea cât mai trainică a armatei.

Condus pururea de acest gând, în viața lui vom întâlni deseori momente, în cari și-a manifestat speranța în idealul său militar.

Odată, ne afirmă Alexandri, aflându-se împreună la un bace moldovean, privea la hora satului: «Cuprins de entuziasm la privirea flăcăilor români ce dăntuiau cu pletele în vânt, Bălcescu zicea; O! mândră oaste va avea România, când îi va veni și ei rândul pe lume!»

Rândul i-a venit: armata a arătat că e mândră; Bălcescu n'a avut fericirea să o admire. El prevestea aceasta, când desnădăjduit — ca un adio — scria «cu o mână slăbită: Vai! nu vom avea noroc a vedea această zi, de și eu asemenea am muncit și am pătit pentru dreptate, și cel din urmă al meu cuvânt va fi încă un imn scump ție, țara mea mult dragă».

Bălcescu era de un sfert de veac prăpădit într'un sărăcăcios țintirim din Palermo, când armata țarei mergea să sigileze cu sânge și cu glorie ziua pe care o visase el.

Astivitatea literară a acestor trei scriitori formează o epocă — și cea mai temeinică și cea mai frumoasă — în care idealul militar domina sufletele tinere și pline de avânt.

Titu Cornea.

Notă. — Citatele sunt din:

1) *Istoria literaturii românești*, în veacul al XIX-lea, vol. I, de N. Iorga, („Minerva”, 1908, Buc.).

2) *Nicoleanu-Cârlova-Stamati*, de G. Bogdan-Duică („Minerva”, 1906, Buc.).

3) *Viața și opera lui Grigore Alexandrescu*, de Eug. Lovinescu („Minerva”, 1910, Buc.).

4) *Puterea armatei la Români*, de N. Bălcescu, („B. pentru toți”, No. 393).

5) *Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul*, de N. Bălcescu, („Minerva”, 1902, Buc.).

LITERATURA

CASA CU EDERĂ

Acum câțiva ani, doritor să-mi înfund în vreo văgăună persoana și reaua dispoziție, cumpărai pe un preț de nimic, un loc de patru hectare, dela un negustor îmbogățit care nu găsisese în pământul acesta nici un folos practic.

În vremea aceia aveam înfățișarea unui biet om obosit, cu ochii în fundul capului, cu obrajii scobiți, hărțuit de ambițiuni înșelate, de atâtea meserii începute și neisprăvite, de atâtea încercări nenorocite în

cari îmi demonstrasem mie însuși neputința, fără a putea spune dacă norocul mi-a lipsit sau dacă eu am lipsit norocului meu.

Nu mai puteam; îmi luai calabalâcul și mă înfundai în locșorul acela care îmi făgăduia umbră, odihnă și tăcere. Ceia ce mă atrăgea mai mult era întipărirea de mister care plutea deasupra celor două căscioare zidite pe pământul meu, și cari, după spusele oamenilor încrezători în adevărul grăit de bătrânii cari trec drept înțelepți și al femeilor cu părul alb, erau bântuite, îndată ce se lăsa noaptea, de lucruri ciudate pe cari le-au văzut și le-au auzit.

Era în început de toamnă. Ici colo frunze de un galben auriu sau de purpură strălucitoare reieșau pe verdele încă închis al frunzișului. Pe pământ, ferigele se uscau; blocuri uriașe de stânci se iveau în văi, acoperite de mușchi și licheni. În dosul unei pădurici apărea casa cea mare. Era o clădire greoaie și fără stil, zidită din granit, acoperită toată de ederă și despărțită de drum printr'un gard înalt pe care o viță sălbatecă cu nuanțele de purpură cuprindea rămășițele unui grilaj de lemn. În curte zidurile arse ale unui grajd susțineau cu greutate o scară de lemn rezimată de gura podului deschis deasupra mărghinei acoperișului rău echilibrat de niște coloane de lemn încolăcite de plante agățătoare. Puțin mai în vale, o altă casuță, mai mică dar mai puțin mohorâtă, apărea albă, cochetă aproape, dar totuși părăsită în mijlocul naturii acesteia vii dar neprezervată de tristețea morții și înțepenită într'o ciudată întrerupere de viață activă. Câteva buchete de flori lungi și aplecate în jos, roșii, violete și albe, mărginite într'un colțisor trimiteau în juru-le mirosuri subtile.

Trebue să fi fost un mizantrop sau un desperat cel care le clădise. Căci greu ai fi găsit o pozițiune mai sălbatică și mai tristă.

Din toate părțile pământul se ridica, în timp ce arborii se îndeseau ca pentru a ascunde cerul. La dreapta, udând aproape zidul, era un mic eleșteu cu apele negre de-asupra cărora se aplecau arborii și trestii tremurânde. Umezeala făcuse vegetația extraordinar de puternică și de un verde intens. Mușchii și edera năvăliseră pretutindeni: pe ziduri, pe acoperișuri, pe pământ. Și pe cărările făcute din umbre și din raze plutea totuși o neîmblânzită tristețe, tristețea locurilor părăsite în care nimic nu pare că trăiește. Pretutindeni marginea unei naturi care s'a silit să fie frumoasă și n'a putut fi decât înfiorătoare. Mai sus o potecă primejdioasă, o punte îngustă fără parapet; de amândouă părțile două abisuri; îndrăsnesc, trec și găsesc la capătul lor — ce? — un tufiș uriaș de răsură și de drăcilă, ca o galanterie a enormității.

Interiorul casei cele mari era mult mai pustiu ca exteriorul. O sală mare, întunecată și umedă, ziduri de pe cari tencuiala căzuse de mult în bucățele acoperite de pete mari de mucegaiu, odăi neregulate, cu unghere tainice și cu alcovuri cari măreau impresiunea de mister și de groază care plutea de-asupra locuitorilor ținutului. Mai rămăseseră câte-va mobile, șterse și ele, deslipite

pe alocuri, oglinzi cu reflecte verzi, acoperite cu pete și cu floricele de hârtie aurită, scaune roase fără încetare de șoareci și de viermi, și câte-va portrete căroro umezeala le da înfățișarea unor cranii cu gurile fără buze ce se strâmbă și rânjesc, cu orbitele descărnate deschizându-se hidoase și rele în niște ochiade goale cari fac semn Morței...

Căsuța cea mică era aproape la fel. Dar pentru că o găsi mai curată și plină de un semi-întuneric brăzdat de dungi de lumină cari se risipeau pe ziduri și târau cu ele scântăierile soarelui înveselit în mijlocul tristeții codrului, mă instalai în ea și-mi urmai cercetările în împrejurimi.

Pe malul lacului, umbrită de o tissă bătrână cu trunchiul spintecat și cu ramuri uscate ce se întindeau ca niște brațe mari desnădăjduite, ședeau înțepenite două cruci de granit, fără formă regulată și de mărimi deosebite. Bătrânii din împrejurimi povesteau că acolo erau îngropați stăpânii de odinioară ai locurilor acestora, morți în niște împrejurări tainice și necunoscute bine, victime ale unei iubiri și ale unei uri. Ziceau că noaptea se aud zgomote de arme și gemete... o lumină aleargă pe întinsul lacului, o umbră albă se strecoară printre arbori, și cineva încearcă să intre în casă, zguduind ușile și ferestrele. Mărturisirile lor naive mă făceau curios dar neîncrezător. Căci impresiunea morții trecea efemeră pe aici, dar destul timp pentru a putea adăoga un farmec ciudat acestor prăbușiri cari mi se păreau trandafirii, afundate în clipa aceia în luminile senine și liniștite ale unui amurg care succede întunecului a zeci de ani, așa de pașnici în potolirea nesfârșită a chemărilor amuțite, a luptelor isprăvite, ale unei vieți întregi sfărâmate. Găseam locurile acestea încă frumoase și fermecătoare pentru ca ochii să poată încă să se mângâie cu rămășițele strălucirilor trecute, pentru ca buzele să se miște și să sărute praful de aur care plutea acolo unde au trăit atâtea surăsuri și unde atâtea suspine au eșit de pe buzele unite.

* * *

Trecuseră două luni. Imi petrecusem timpul împărțit între odihna cerută de spasmul moral al sdrenței omești și frigurile ciudate cari mă împingeau să cer zilei de mâine satisfacția pe care cea de ieri nu mi-o putuse da, și în care mă sileam totuși să nu văd în succesiunea zilelor în care speranța vieții mă rătăcea, decât un șir indiferent de veșnice «azi». Cercetam zilnic împrejurimile, răscoleam toate ungherele celor două case, în speranța factice a desvăluirii tainei ce mă cuprindea în fiecare clipă tot mai strâns.

Intr'o zi găsi în pod o carte învechită, cu auriturile paginilor șterse. Pe prima pagină era scris cu cerneală ca un fel de motto al cititorului sau posesorului ei, fraza aceasta : Femeia-i un bazar sentimental», iar dedesubt : Numai suferințele te fac să vezi lumea așa cum e. Celelalte pagini cuprindeau o culegere de psalmi și de cântece religioase. Și mă întrebam cine e acela care și-a luat ca confident cartea asta plină de cântece mistice, cartea asta cu coperte negre în care

citisem pe prima pagină, de sigur fragmentul neînțeles al vre-unei povești pasionate și tainice învăluită toată în întunecimi bolnăvicioase ca și un sonet de Shakespeare, vre-o plângere ascunsă a unei sărmane inimi strivite care ascunde, sub cuvintele amare ale unui suflet delicat, mărturisirea unei iubiri. Poate că pagina aceea trecuse prin mâinile albe, pe sub ochii iubiți, auroleți de bucle aurite ca soarele, pe sub ochii albaștri largi și adânci ca o părticică din cer, și frumoși ca și el, de o frumusețe ce se mărginește cu spaima...

Puțin timp după aceea îmi sosi un locatar pentru cealaltă casă. Era o femeie înaltă, slabă, cu tenul mat peste care domnea o paliditate ciudată, aproape bolnăvicioasă, asemănătoare paloarei caracteristice ce se leagă de fața scufundătorilor cari scormonesc apele golfului Persic ca să scoată din ele perlele seumpe. Păru-i începea să încăruncască, ochii-i aveau nu știu ce fix și arzător în privirile lor, voalate din când în când de pleoapele cercuite cu roșu și cu violet. Bătu într'o dimineață la ușa mea și-mi zise : «Domnule, vin să te întreb cu ce preț îmi poți ceda mie casa în care șezi?» O privii puțin în ciudata-i nemișcare care o înțepenise în pragul ușei :

— «Nu vând casa, doamnă!

— Atunci desigur o închiriezi.

— Nici atât.

— Am fost informată că da.

— V'a înșelat cine v'a spus asta.

Și căutai s'o reconduc afară. Avu un gest de încercătură sau de nerăbdare ; apoi făcu un pas îndărăt, se întoarse, privi casa din față și zise :

— «Sunt convinsă, domnule, că ai s'o închiriezi pe cea mare.

— Sunt curios să știu eu însu'mi de ce!

— Mai întâi îmi place mie și apoi sunt decisă s'o iau cu orice preț».

Ciudata stăruință a acestei femei și înfățișarea ei și mai ciudată încă, mă făcu să cuget puțin asupra hotărârii pe care ași fi putut-o lua. Impins mai mult de simțul unei curiozități i-am satisfăcut cererea. Mi-a mulțumit scurt, și se instală în casa cea mare, singură cu mobilele vechi și cu două cufărașe pe cari le adusese cu dânsa. De atunci nu o mai văzui decât rar de tot, în plimbările încete și lungi pe cari le făcea printre tușișurile uscate și pe sub bolțile despuiate ale pădurei.

Intr'o seară, zărind lumină la fereastra unei odăi, mă apropiai și privii prin geam.

În fund, virgulă de aur a unei mici lampe tremura în fața unei Madone de marmură albă așezată pe o măsuță învăluită cu catifea liliachie. Câte-va piei albe și negre pe jos, câteva, perne de toate culorile și formele, o «psyché», și de fiecare parte a patului două arzătoare de parfumuri de bronz puse pe tripiede ; nici un tablou, nici o gravură. Ședea ghemuită într'un fotoliu, cu picioarele lungite spre focul aprins din cămin, cu privirile ațintite în jocul flăcărilor. Din când în când o răbufneală a crivățului scutura de sus în jos gergevelele putrezite ale ferestrelor ca și cum sufletul nevăzut și desnădăjduit care pare că plânge în vântul nopților.

s'ar fi silit să intre înăuntru. Atunci tresărea, își lua ochii o clipă dela foc ca să-i reațintească apoi în același punct mai luminos în lumina flăcărilor. Privirile-i înnotau într-o tristețe înspăimântătoare care îmi făcea imaginația să pornească în galop. Am revăzut-o ades în aceeași stare stare de înlemnire și am căutat să gădesc prilejul de a-i intra puțin în intimitate. Mă atrăgea melancolia aceia care-i da înfățișarea unui lucru care suferă și-i pune în ochi un fel de tăcere care-mi făcea frică.

Mă gândeam atunci la lucruri imposibile, așteptam ceva nepipăibil, mă pierdeam în gânduri nehotărâte ca ca și umbrele agățate de luminile lunare desemnând fantasmagorii copilărești pe gemulețele ascunse sub bârnelor acoperișului care se apleacă. Mi să părea că iubesc, eu singur, cu o dragoste vagă și înfiorată, niște ființe cari nu vor ști niciodată ce cugetări merg uneori spre ele și ce poți vorbi, singur cu tine însuși, aproape cu glas tare în duioasa uitare a tuturilor celorlalte, sub halo de argint al lunii cu ochii nemișcați în pacea nesfârșită pe care o aduce ușor fiecare noapte...

Puțin timp după aceia ajunserăm buni prieteni, în niște împrejurări banale, și ne continuarm convorbirile, cu toată ciudățenia firei acesteia, când prea comunicativă, când înțepenită într'un mutism îndelungat. Am încercat să-i cunosc nu numai emoțiunile ci și izvorul lor însăși: eul ei, sufletul ei. Am putut să-i scrutez senzațiile cele mai ascunse, dar n'am izbutit să sfărâm învelișul care ascunde taina cea din urmă a unei ființe omenești, de privirile oamenilor: trecutul ei. Am văzut că e o femeie care a suferit mult odinioară și care simte acum chiar, ecoul zilelor trecute strecurându-se uneori în liniștea vieții noi. Pustnicia ei nu era efectul trecător al vreunei disgrății, necazul vremelnic al vreunei ambițiuni neizbutite sau capriciul unei clipe. Era hotărârea unei ființe pe care viața o sedusesse poate, dar nu o înșelase. Toată credința ei de acum era în renunțare. Credea că orice speranță e o etapă pe o cale dureroasă în care fiecare oprire ne păstrează o decepțiune; după ea singura bucurie a omului era să nu speri. Ii plăcea liniștea și tăcerea. O tăcere mare într'un spațiu mic îmi pare toată taina fericirii, zicea ea. Observam însă în unele expresiuni ale ei, ființa care trăise odinioară în mijlocul cinic și rafinat al snobilor, al artiștilor și al lumii mari în cari cugetările se voalează așa de bine cu diletantismul și scepticismul banal. Eu, falit al idealului, întâlnisem o falită a realității.

Și cu toate astea îmi povestea istorioare drăguțe, întipărite de cel mai pur aticism, frumoase și limpezi ca niște basme cu zâne, cu ochii vagi pierduți în gol. Vorbeam și de legendele ridicate în jurul locurilor acestea, pe cari le cunoștea tot așa de bine ca și mine, de cartea pe care o găsisem, de natură și de suflet, și totdeauna ne simțeam învăluiți în taina ținutului pe care am fi vrut s'o cunoaștem; dar dorința cunoașterii acestea se confunda cu teama de a putea afla ceva înfiorător sau de a găsi o nouă decepțiune.

Simțeam acele emoțiuni bolnăvicioase și atât de iu-

bite, făcute din plinătatea neașteptată și apăsătoare a marelui și înfiorătorului, oferite deodată privirilor, în unele împrejurări pe cari ți-e greu să le definești, atât sunt de complexe și dependente de starea spiritului, de timp și de loc; ceasuri ciudate în cari toate lucrurile îți pătrund în suflet, se încrustează adânc în el și rămân gingașe și dureroase...

Și așa ne ajungeau din urmă nopțile ușoare, adânci și transparente, cu stele de aur depărtate și scânteietoare. Nopti pașnice cari veneau, după fiecare amurg să ne potolească grijile sufletului în fața simulacrelor sfârșitului!

* * *

Era o seară înghețată, cuprinsă în brațele unei vijelee puternice, o seară brutală, cenușie, joasă, întunecată, căzută brusc fără sfiala roșiatică a amurgului presărat cu aur. În juru'mi totul era pustiu; arborii cu trunchiul noduros, se sgârceau spre pământ ca niște bătrâni oboșiți ce tremură și-si adună sub ei membrele lor oboșite. La urmă, nu-i mai vedeam, dar îi simțeam așa de aproape și de suferinzi, încât n'ași fi vrut nici un sgomot, nici o lumină, afară de suspinurile aerului turburat. Un polei fin de tot se lipea de geamurile ferestrelor și se orânduia ca niște arborescențe înțepenite de ger, usemenea unor mărgeanuri albe.

Simțeam ca senzația unui vis urât, plimbând ochii de jur împrejur, în odaia în care era totuși cald și liniște. Mi se părea că totul s'a micșorat și că eu însumi nu mai eram decât un lucru mic de tot, ca și în delirurile acelea de friguri când pupilele dilatate, după ce au exagerat până la spaimă formele nemăsurate, sdrobesc apoi, micșorează și strâng ființa întreagă ce se nimește. Imi plimbam privirile peste toate lucrurile și le opream mereu la lampa care fumea aruncând asupra tablourilor lumina sa galbenă și tremurătoare care schimbă fețele și scobește în locul ochilor, două găuri enorme. Un pahar spart pe masă distila picături de o tristețe nesfârșită cari mă pătrundeau și mă înghiețau răspândind în același timp un ce nelămurit în juru-mi.

Deodată un țipăt pătrunzător sfășie tăcerea nopții și tulbură ecourile stâncilor. Mă ridicai înfiorat. Se făcuse iar tăcere. Mă credeam rătăcit într'o halucinație. Dar un gemăt dureros și înghețat îmi țintui pe loc și trupul și sufletul.

Inchisei ochii. Amețit, simțeam cum mă scufund într'o lumină hidoasă, o licărire de geam lucios care, cu toată crispația voinței mele, mă atrăgea ca o pradă. Ca și într'un cer îngreuiat de furtună, vedeniile iubite fugeau, strâmbându-se ca niște ironii.

— Și sub ochii închiși, pupilele mi se aprindeau ca niște ferestre incendiate. Sub bolta craniului care se amplifică ca o cupolă uriașă, spinările spaimelor se rostogoleau într'o simfonie înfiorătoare în care recunoșteam în trecere *Marșul funebru* al lui Chopin în ritm de vals, amestecat cu arii din jocurile orientale. Boturi de animale ciudate, mugeau. Bestii apocaliptice, amestecături de șopârle, de lilieci și de păianjeni, sburau greoi. Mâini păroase, atârinate în aer, sdrobeau trupuri de

femei. Cadavre lungi, vinete și verzi, se legănau ușor în scobiturile ferestrelor, într'o sbârnăire de muște mari de aur. Trupuri fără capete răspândeau ici colo sângele lor ca niște mari amfore răsturnate. Și mii de caracatițe cu mii de brațe, și brațe cu mii de guri, năvăleau în odae, sugând până la moarte viața chimerelelor leneșe...

Și spaima aceasta fu străbătută de un nou gemăt.

Scuturai tresărirea acestei sărmâne cărni învinșe, moartă înainte de a fi murit, îngropată fără sicriu și fără giulgiu, înnăbușii sfâșierea înceată și pătrunzătoare a inimei crispate și pornii în grabă spre casa vecinei mele, căutând deslegarea atâtor enigme cari mă chinuiau. Bătui la ușă. Transperantele erau lăsate și totul avea înfățișarea unei liniște desăvârșite; mai mult chiar, era în jurul casei acesteia o ciudată lumină, o armonie senină și legănătoare, o răcoare așa de dulce și de veselă, în cât luau locului acesta înfățișarea lui sinistră. Nu mi răspundea nimeni. Clădindu'mi presupunerii îndreptățite, repetai semnalul. Ușa se deschide încet.

Mă retrăsei înfiorat și un țipăt de spaimă îmi tremura pe buze. Invăluită într'o mantie lungă tovarășa mea se târâse până acolo cu o sfortare fățișe. Tremura, focul era stins și cenușa din vatră răcită. Inchisei ușă în grabă și o dusei într'un fotoliu. Priveam cu nedumerire fața aceia percutată, ochii scobiți, buzele subțiate. părul în dezordine și mai ales expresiunea rătăcită ce-i înțepenea ochii și-i da înfățișarea unei măști de mort.

— Sunteți bolnavă? Ați suferit de sigur mult în noaptea aceasta!

— O! da!... eram să mor... și n'am putut aprinde focul....

Glasu-i era schimbat, slab, învăluit, lent, ca și cum coardele-i vocale ar fi fost voalate sau sfărâmate.

— O să fac eu focul... Așteptați, mă duc să caut niște pături.... Nu voiți să vă culcați?

— O, nu!... Imi pare că dacă m'ași culca ași muri, răspunse înfiorându-se.

Ingrămădii sub cotlon câteva lemne uscate și aprinsei focul. Deodată trăsării. Mâna ei mi se pusese pe umăr, și prin haine simțeam căldura-i arzătoare. Mă privea cu ochii dilatați.

— Vrei să mă faci să plec, nu-i așa? Azi?... O să pot merge?... Și totuși nu mai pot sta măcar o noapte aici, e prea grozav!

Iși ascunse obrazul în palme, și isbucni într'un plâns convulsiv.

— Voi aduce pe cineva care să stea cu D-voastră, dacă nu puteți pleca: pe cineva care nu va spune nimănui nimic. Vreți?

— Nu, nu! Mai bine plec. Nimeni nu m'ar putea păzi de spaima aceia grozavă... Nu știu dacă era delirul frigurilor sau o vedenie reală... Am văzut....

Se întrerupse și căzu gemând pe un scaun. I-am adunat toate lucrurile și am pregătit-o de plecare. În clipa când voi să se suc în trăsura, un spasm îi contractă trăsăturile și căzu pe pernele trăsării, aruncând asupra casei o privire de o spaimă nespusă.

• — Am văzut... am văzut-o... murmură ea din nou.

În clipa când caii porniră se întoarse spre mine, mă privi cu o mirare ce era poate și milă, și pe când eu priveam, cu gândurile aiurea, trăsura ce se perdea printre arborii uscați, un glas depărtat sosi ca un răspuns întrebărilor mele lăuntrice, vag ca un murmur imaterial: «Am văzut... taina!»

Au trecut de atunci câți-va ani, am părăsit colțul acela, mi-am schimbat gândurile și obiceiurile, dar amintirea nopții accia mi-a rămas adăpostită într'un colțisor al minții, cu înfățișarea odăii întunecate și dărăpănate, în care lumina cernută printre ramurile arborilor vecini, lua o nuanță plumburie, cu desnădejdea femeii acelea aproape murinde și cu taina celor petrecute, ghicite poate dar nepătrunse nici odată.

Și am și azi încă în fața ochilor amintirea recilor dimineți îmbrumate de aburi «mauve», ușori și pătrunzători, în cari tremurau umbrele marilor cruci de piatră, și treceau sonoritățile grave ale chemărei de dimineață a clopotelor depărtate.

Sunt fericit că'mi mai reînsuflețesc amintirile acestea mai înainte de a se înfunda în pulberea deasă și cenușie a anilor maturității și șovăelii pe cari nimic atunci nu le va mai putea risipi....

Ioan Dragu.

LA UN «REVELION»

Inlemnit, fără privire, lipsit pare că de orice gând, așa sta în acelaș loc totdeauna, ceasuri întregi, la aceeași masă, nepăsător la zarva desmățată a sălii aceleia plină de chiote nerușinate și de parfumuri înecăcioase.

Mulți îl cunoșteau, însă mai nimeni nu-l saluta, știindu-l că nu răspunde nimănui, de par'că nici nu vedea pe nimeni. Numai când «tapeurul» își aducea aminte, între două numere, de anii de studii cântând câte-o bucată ce-i plăcea, atunci se mișca și el pe scaun căpătându-i fața, corpul, întreaga lui ființă, o înfățișare de adâncă luare aminte.

Sorbea muzica atunci notă cu notă, cu aceeași patimă cu care bețivul își savurează băutura favorită. O «mazurcă» sau o «poloneză» dacă nu chiar și o romanță veche, îl făcea să se simtă luat pe alt tărâm, tresărind une-ori ca sub puterea unui fluid magnetic, întins asupra lui de muzică.

Iar ochii lui negri, de o fixitate mortală, aveau atunci licăriri stranii ce îi păinjeneau, dându-i înfățișarea unui poet în clipele inspirației. Și pe albul feței lui de o feciorelnică frumusețe, înflorea un zâmbet trist ce se pierdea curând în colțurile gurei încadrate de o barbă neagră, fină.

În noaptea aceea de «Revelion» când puțini singuratici își torceau plictisul alături de convenționale amante de local nocturn, «Fantoma», cum îl botezase pe străinul meloman, se ivi la ceasul obișnuit, tocmai când luminile se stingeau și șampania spumega în pahare, în chiotul de veselie al desfrânării cu care era primit noul an.

Când se făcu lumină, «fantoma» se așezase, uitân-

du-se cu aceeași atenție bolnavă la conținutul verzui al paharului din care sorbea din când în când. Mai stăpânit ca ori când de o melodie tristă, în care «tapeurul» își picura regretele, prins din ce în ce mai tare de regretul unei vechi romanțe, își pierdu de odată cumpătul.

«Fantoma» suspină și-aduse o mână la ochi.

Tăcuse toți, încetase și pianul și un fior de tristeță petrecu într-o clipă toate grupurile.

O singură clipă de tăcere, de tristeță apăsătoare ca în preajma unui mort, o tristeță nepotrivită cu încăperea aceea de domnie a vițiului și a falsei veselii: Apoi «fantoma» plâti, se ridică și dispăru cu aceleași mișcări mașinale, cu acelaș pas de bizară apariție.

Am luat-o după el fără voie. Și l'am urmărit o bucată de vreme, temându-mă să nu mă simtă.

Când am băgat de seamă că vorbește gesticulând, sbucnind uneori în hohote—de râs sau de plâns—nu știam ce să mai cred și m'am mai apropiat de el, păstrând o distanță între noi.

Treceam pe uliți deșarte, pe jumătate acoperite de întuneric, abia zărindu-l prin ceață, la lumina nesigură a unui felinar, întinzând pe trotuar cu mișcarea brațelor, une-ori întinse, alte ori împreunate, cine știe ce rugă sau blestem îngrozitor!

Se oprea apoi, ridicând ochii spre cer, ca o pasere când bea un pic de apă, și cu sufletul mai răcorit, împreunându-și mâinile, da din umeri luând-o înainte.

Trecea umbra cu acelaș mers sacadat, șovăelnic, aproape fără răsunset, făcându-mă să mă simt petrecut de fiori de sus până jos.

În dreptul unei case mari se opri, stătu pe gânduri o clipă și cum mă oprisem și eu să nu mă audă, se apropie de ușa trase clopoțelul și apoi intră.

O casă scumputoasă, o clădire cu fațada fără nici un stil, cu aceeași notă de bric-à-brac arhitectonic, cu care te isbesc multe case din orașele mari.

Aștepta câte-va clipe liniștit. Nu se luminează nici o fereastră, precum nu tresări nici o ușă, cum nu se auzi nici cel mai mic șgomot în casa aceea a întunericului și a tăcerii, de se părea că și ea căpătase ceva din înfățișarea de mortală încremenire a ciudatului ei stăpân.

Aș fi stat multă vreme așa, uitându-mă la fereștile deopotrivă de întunecate, de par'că nici nu putuse vreodată să răsbată lumina înăuntru, dar nici de-acolo nu țîșnise afară o limbă de lumină.

Apoi deodată mă cutremurai când auzii o pocnitură de revolver înfundată acolo, în cine știe ce colț al enormei case stăpânită de beznă și tăcere.

Câteva clipe după aceea ușa cea mare se deschise cu șgomot și o femeie-bătrână eși în stradă țîpând după ajutor.

Am deșteptat pe întâiul medic peste care am dat și condus de bătrână am intrat în casa întunericului.

Cu un șfeșnic cu toate lumânările aprinse slujnica o luă înainte ducându-ne prin încăperi luxoase, tăcute, cuprinse toate de un miros închis, ca orice încăperi în care nu intră lumina.

Peste tot perdele negre enorme, dădeau un aer lu-

gubru încăperilor ca și umbrelor noastre întinse pe covoarele ce ne înnecau pașii.

Dintr'o cameră de lucru dădurăm într'o încăpere ce ne îngrozi dintr'u început. Slujnica se repezi spre nișlocul încăperii negre, de un negru înfiorător de criptă, unde, între plante mari mortuare, pe treptele unui catafalc, zăcea cu fruntea străpunsă nefericitul ei stăpân, «fantoma».

Păreții în întregime erau acoperiți de draperii negre, ce se îmbinau cu covorul negru, enorm, întins în toată încăperea și apoi treptele cuprinse între șfeșnice mari și plante mortuare, ca și cum atunci s'ar fi ridicat un mort.

Și în acelaș timp un miros acru, pătrunzător de înmormântare, mă făcu să șovăi șoptind aer medicului care mă prinse de braț, repezindu-se în dreptul unui perete, trăgând o draperie și, deschizând o fereastră peste care dete, lăsând aerul rece, viu, al dimineații să pătrundă în încăperea îngrozitoare.

— De doi ani de când a murit cucoana — ne spuse slujnica — boerul n'a mai lăsat să se deschidă nici o fereastră. Sta toată ziua închis în casă, în birou, scriind și citind și tot acolo îi duceam ceva mâncare. Nu mânca mai nimic, însă bea câte o sticlă de licheor la fiecare masă. Iar cum se înopta, intra aici, în iatacul conții, de unde n'a lăsat să se ia nimic după ce au ridicat pe răposata rudele; că el ar fi voit să o ție și moartă aici, pe treptele pe care și-a făcut așternutul

«Nu știu ce făcea, că-mi era frică să mă sui la el, și numai noaptea târziu mă deșteptam în bocănituri, în gemete și plânsete, după care auzeam ușile izbindu-se una după alta și știam că a plecat.

«Totdeauna se întorcea în vărsatul zorilor, numai astă-seară, că s'au împlinit doi ani de la moartea cucoanii, abia a plecat și s'a și întors.

«Mi-a fost frică de el când l'am văzut și, cum nu mi-a zis nimic de atâta vreme, m'am înspăimântat când l'am auzit zicându-mi: «Du-te!»

«M'am făcut că mă duc jos și tiptl am trecut alături în birou, ascultând.

«A plâns, a chemat-o pe nume pe răposata, de par'că ar fi fost vie, și apoi — l'am auzit răsând, căzând jos, mișcându-se și suspinând, iar în urmă un șgomot, o bubuitură și atâta».

— Un caz patologic! — încheiă doctorul, după ce se încredință că-i mort deabinele, și apucându-mă de braț eșirăm, lăsându-l pe mort pe treptele la care ținuse atâta — nefericitul stăpân al casei plină de întuneric și tăcere.

Nicolae Pora.

Studii Filosofice

ÎN SPECIAL

Revistă pentru Cercelările de Psihologie

TEORETICE ȘI APLICATE LA:

ȘTIINȚA DREPTULUI, PEDAGOGIE ȘI SOCIOLOGIE

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI

C. RĂDULESCU-MOTRU •

Profesor la Universitatea din București

MEDICINA

PROBLEMA CANCERULUI ÎN LUMINA CUNOȘTINȚELOR ACTUALE *)

II

În veacul nostru de luptă înverșunată pentru traiu din partea celor mai mulți, pentru traiu bun din partea unei minorități, luptă care se dă sub chipurile deosebite a unei concurențe fără răgaz și fără îndurare, mai adie totuși un curent de solidaritate pentru semenii, mai scilicet sentimente distinse pentru viitorul societății.

Scriu aceste rânduri, sub impresia înălțătoarelor cuvinte rostite de reprezentanții diferitelor țări, la conferința internațională pentru studiul cancerului, care s'a ținut mai dăunăzi la Paris.

Sentimentele solidarității omenești cari par a se desvolta din ce în ce, fac ca savanții tuturor țărilor să nu lucreze izolați unii de alții. Pretutindeni și aproape în același timp, se urmăresc aceleași cercetări. Mii de ochi observă aceleași fenomene pe cari spiritele luminate caută să le înțeleagă și să le explice.

Și de bună seamă că nu este numai groaza de suferință ori de moarte, nici instinctul egoist și puternic al vieții, cari îndeamnă la luptă comună în potruiva răului, ci e în joc și o datorie superioară nu numai către acei în mijlocul cărora trăim, ci și față de acei cari vor veni mâine, și în fața cărora vom fi răspunzători de «tarele» cari le vom lăsa ca moștenire, fără a fi făcut nici o efortare serioasă, de a ne debarasa de ele.

S'a înțeles, că e în interesul tuturor de a-și împărtăși și a răspândi observațiunile condițiunilor deosebite în cari naște această boală în diferite țări, căci astfel crește câmpul cunoștințelor individuale și se multiplică șansele descoperirii pricinii ei. Și această necesitate e cu atât mai imperioasă, cu cât e vorba de o boală atât de neîndurătoare și atât de rău cunoscută cum e cancerul.

E de ajuns să spunem că, exceptând tuberculoza, cancerul după cum afirmase zilele trecute prof. Delbet la congresul recent de care am reamintit, e cel mai mare ucigaș al oamenilor.

Statisticile inteligent întocmite, scot la iveală ravigiile destul de serioase ale acestei tainice boli, iar studiile precise, grație științei mai înaintate din ziua de azi, destăinuiesc adevărata pricină a multor decese cari se atribuiau odinioară altor boale.

Prof. Czerny arată că de 25 de ani încoace, acest flagel face un progres considerabil. De la 1883 și până la 1907, cazurile de moarte pricinuite de cancer s'ar ridica la unul pentru o mie de locuitori. S'a zis că țifrele acestea ar fi exagerate, totuși e multă probabilitate ca să fie exacte.

În comunicarea făcută în Aprilie 1908 la Academie, d. prof. Babeș discută această cestiune, și e de părere

că alarma ce s'a dat în privința creșterii frecvenței cancerului, e neîntemeiată.

De sigur că proporția mortalității față de bolile infecțioase e mărită, de oarece cele dintâi se vindecă astăzi, iar cancerul e relativ în aceeași stare ca și mai înainte. Pricina strigătului de alarmă că boala e în creștere ar fi că, pe când înainte nu se diagnostica, astăzi, poate și grație metodelor moderne, se recunoaște lesne.

E firesc că acolo unde nu sunt medici, să nu existe nici cancerul, căci nu se diagnosticază. Putem zice astăzi — spune prof. Babeș, — că printre oamenii peste 50 de ani, cel puțin un om din douăzeci, moare de cancer. Însă mortalitatea e probabil în multe părți mult mai mare. E una din boalele care, alături de pneumonie, tuberculoză și boalele de inimă — e pricina morții oamenilor de peste 50 de ani. După alți autori, cancerul ar reprezenta a zecea parte din cauzele mortalității oamenilor de 30 de ani trecuți.

Și tocmai faptul că e atât de frecvent, explică acumularea aproape endemică a cazurilor de cancer, de care am amintit în articolul precedent. Tot frecvența explică cancerul «à deux» unde atât bărbatul cât și femeia au cancer. Nu e vorba de infecție, ci e o simplă coincidență.

Altă cestiune care vine mereu în discuție, și va reveni, ca toate cestiunile grave nerezolvite, e ereditatea cancerului.

Dela Lebert și Paget cari au arătat încă în 1857 partea considerabilă care se cuvine eredității în geneza cancerului, opiniile asupra acestui punct au variat mult. În ziua de astăzi, în Franța bunioară, pe când Letulle a cărui autoritate e recunoscută, afirmă că ereditatea cancerului e un adevăr indiscutabil, Delbet a cărui competență nu e mai mică, susține că ereditatea nu joacă nici un rol. Un învățat englez Bashford care conduce la Londra o anchetă din cele mai minuțioase asupra cancerului, a studiat efectele eredității canceroase la șoareci. Ori, încrucisând animalele canceroase între ele sau și cu indivizi sănătoși, n'a văzut ca să se desvolte cancerul în chip spontan la descendenți. Duroux din Lion a căutat ereditatea canceroasă la o sută de bolnavi canceroși din serviciul prof. Jaboulay și a găsit cancerul în proporție de cincisprezece la sută și numai la câte un urmaș.

Seriile familiale cari s'au observat, ca acea a familiei Bonaparte de ex., sunt de sigur interesante, dar numai atât, adică ca o simplă curiozitate.

E neîndoelnic că ereditatea nu joacă aproape nici un rol, sau în orice caz un rol infim ca să se poată explica prin ea marea frecvență a cancerului.

Cam același lucru s'ar putea spune și când e vorba de infecție.

Făcând o sinteză a discuțiilor ce au avut loc între savanții strănși din cele patru puncte cardinale la ultimul congres din Paris, punând cestiunea cancerului la punct astfel cum e înțeleasă în timpul de față, trebuie să admitem că natura infecțioasă a acestei boli e exclusivă. Și aceasta nu numai acum. Și înainte, Borrel susținea

*) Vezi No. 7. N. R. R.

că ar fi temerar ca să se afirme că virusul canceros trebuie clasat printre «virusuri cu microbi invizibili». Totuși ipotezele cari s'au admis și cercetările cari s'au făcut pentru căutarea unui agent patogen infecțios au condus la alte descoperiri prețioase. Și nimic nu e mai adevărat de cât că din ciocnirea ideilor ese scânteia adevărului. Să amintim aci cuvintele cari le spunea altă dată poetul și filozoful Lessing: «Gândurile mele pot să nu se lege, ba chiar pot părea contrazicătoare, numai să fie gânduri cari vă vor da prilej să gândiți și d-v. Aci vreau numai să răspândesc o *fermenta cogitationis*».

Și dacă ar fi numai un motiv de cugetări, ajunge pentru ca teoria parazitara să nu fie osândită pe de-a întregul.

Astfel, că deși o elită de învățați s'au rădicat aproape în unanimitate înotriva teoriei parazitare, unii după cum e prof. Orth, declarând că această teorie e din cele mai «flotante, parcă ar fi spânzurată în văzduh», alții, cum e Ziegler, Babeș, cari nu găsesc nimic care să dovedească că e vorba de o boală infecțioasă, totuși în obscuritatea care încunjoară încă etiologia cancerului, teoria parazitara își are un drept al ei. A fost un stimul de cercetări cari au condus la alte descoperiri însemnate cari le vom arăta mai la vale.

Și nu trebuie să mergem până acolo ca să regretăm—cum regreta prof. Israel din Berlin—timpul zadarnic risipit în căutarea presupusului parazit. Acest timp pierdut a deschis calea spre medicina experimentală, lărgind orizontul științific al acestei chestiuni. Căci în privința problemei cancerului, nu putem să considerăm datele anatomo-patologice ca ultima expresie a științei

Medicina experimentală reproducând boala, îi precizează mecanismul și face sinteza proceselor căror clinica le face analiza. Dinamismul e acela care, prin medicina experimentală a deschis calea spre imunizări bacterio-terapie și seroterapie. Pretutindeni, doctrina dinamismului luminează ceea ce statismul, adică studiu materiei inerte, studiul morfologic al organelor încheiate de moarte, lăsase încă în obscuritate. Astăzi se surprind și se studiază fenomenele în activitatea lor.

Medicina experimentală fiind pe o bază științifică solidă, e din ce în ce mai cuceritoare, și tinde, după o expresie fericită, a deveni brațul drept al medicinei în general. Pe câmpul vast al acestei științe răsar zilnic descoperiri cari ne dau putința să întrevădem secerișurile îmbelșugate care le va ridica omenirea de mâini.

Cât timp bacteriologia bunioară, era imobilizată în studiul pur morfologic, era aproape sterilă de vre-un folos practic. Din potrivă, câte descoperiri fecunde nu s'au ivit, de când lucrările lui Roux asupra toxinelor microbiene au îndemnat bacteriologia spre dinamism.

Și în studiul cancerului, statismul vechi e astăzi complectat. Histologii de o liniară nu vedeau decât distrucțiunea țesuturilor și enormitatea masei canceroase. Ne-au învățat cum se dezvoltă cancerul dar nu ne-au spus de ce se dezvoltă astfel. Școala modernă, aduce noțiunea dinamismului celular. Celula canceroasă nu e definită numai după forma ei țepănă, dar după traiul ei dezordonat, după năzuința ei la desbinare. Dezbi-

rea elementelor cari compun celula, dezbinarea celulelor între ele, dezbinarea țesuturilor între ele, ajungând la distrugerea bazală a mucoaselor, la roitul celulelor canceroase în țesutul conjunctiv și în spațiile limfatice. Celula canceroasă e urmărită în evoluția ei anarhică, și vedem cum această celulă devine un adevărat parazit și țintește la copleșirea organismului.

Medicina experimentală este în sfârșit aceea care, prin inocularea cancerului în serii la șoareci, a adus o scîlpire de lumină pe cerul sombru al acestei probleme. Șoarecele ia cancerul, dacă i se vîră un fragment sub piele sau în peritoneu. Fragmentul inoculat crește, devine tumoare, sporește în volum și adesea, ca și adevăratul cancer, cuprinde organele vecine și distruge pielea care le acopere. Acest cancer experimental poate fi inoculat cu succes unui alt șoarece, de la acesta la un al treilea ș. a. m. d.

Un fapt curios a fost semnalat de către Cuénot.

Institutul Pasteur din Paris posedă pentru aceste inoculațiuni adevărate «eșantilioane de cancer». Dacă se inoculează vre-un eșantilion unui șoarece parizian, inocularea reușește în mijlociu odată la două cazuri. Dacă se inoculează aceleași eșantilioane șoarecilor din Londra sau din Copenhaga, nu se reușește decât odată la cincisprezece cazuri. Așa că la o sută de șoareci străini inoculați cu cancer «parizian», numai șase devin canceroși. De altfel și șoarecii parizieni, atât de sensibili la cancerul concetățenilor lor, se arată foarte refractari față de cancerul german, englez sau suedez. Ori Cuénot a arătat că, ajunge să întreii și să lași să se reproducă șoareci străini într'un laborator francez, ca ei să devie sensibili la cancerul «francez». Cu alte cuvinte, condițiunile de traiu, de hrană, de aerție poate, mediul în sfârșit, exercită o influență considerabilă asupra grefei cancerului.

Nu vom răspica cu deamăunul natura intimă a acestei chestiuni a inoculării. Reușita acestei experiențe analogă cu acelea cari se fac în mod curent cu produsele tuberculoase, știm că a fost invocată ca o probă a originii microbiene a cancerului.

Dar în acești canceri inoculați, nu s'au găsit microbi. De bună seamă că partea inoculată dezvoltă un cancer, nu prin infecțiunea țesuturilor din prejur, nu prin transformarea țesuturilor normale în cancer, ci pur și simplu celulele transplantate se înmulțesc și formează tumoarea. Ceia ce caracterizează aceste celule e nenărginita lor putere de reproducțiune. Când ele se înplântează într'un organ, nu numai că-l distrug, substituindu-se în locul elementelor sale, dar încolțesc pe alocuri și formează cancere secundare, pretutindeni sunt zdrențe mai apropiate sau mai îndepărtate de primul lor punct de împlântare.

Cu toate acestea, în evoluțiunea cancerului, vine aproape în totdeauna un moment, când masa canceroasă în loc de a crește la infinit, se gangrenează, se ulcerează și suferă o adevărată nimicire.

În organismul cucerit de cancer există, sau poate că se formează o substanță necunoscută încă, care ar avea proprietatea de a stăvili mersul cancerului. Și dacă

aceasta este explicarea distrucciunii parțiale aproape a oricărui cancer, de ce nu s'ar admite că acest proces ar putea merge mai departe, de pildă până la vindecarea completă.

Ca să se poată afirma acest lucru, firește că ar trebui să fie cunoscută exact natura substanței care există în organismul căzut pradă cancerului. Ori în privința acestui punct, nu sunt de cât ipoteze, de altminterlea destul de ingenioase. Așa se admite că substanța de care e vorba, ar fi un ferment care ar condiționa într-una câtva desvoltarea cancerului. Cancerul nu se poate împlânta și prolifera într'un organ, de cât dacă acesta conține anumite substanțe necesare vieții cancerului. Dacă aceste substanțe sunt consumate de cancer sau dacă pentru un motiv sau altul organismul nu le fabrică, cancerul se distruge și se elimină.

Ipoteza aceasta are ca sprijin experimental faptul că șoarecele cărui s'a putut inocula cancerul, e absolut refractar față de o nouă inoculare. Lucrul se poate explica, presupunând că primul cancer a absorbit toată substanța «cancerogenă» și aceasta fiind absentă, al doilea cancer nu se mai poate prinde de organism.

Va să zică, dacă se inoculează unui șoarece o grefă canceroasă și el rezistă, atunci a și devenit imun. Terenul său s'a schimbat, de aci înainte e refractar ori cărei inoculări canceroase. Ehrlich a izbutit să imunizeze treptat șoareci în potriva cancerelor celor mai maligne și unde înainte, ar fi fost cu toții cu siguranță expuși morții, în urma imunizării au scăpat 100%.

Dar nu numai cancerul determină imunitatea, ci după cum a comunicat la congres Von Dungern, chiar și o grefă din țesut normal: glandă mamară, globule de sânge, etc., e capabilă de a spori tendințele defensive în potriva cancerului.

Gaylord a injectat unor bolnavi de cancer, sarcoame foarte virulente de șoareci și ar fi obținut regresivitatea tumorilor omeneste.

Ca și la șoarece, prin substanța introdusă li s'a creat un nou teren, un teren refractar.

D. prof. Babeș, pentru a împiedica recidiva tumorilor extirpate în serviciile chirurgicale, inoculează bolnavilor după operație, substanțe atenuate din cancerile lor extirpate și o serie de tumori de o malignitate crescândă. Tot odată le injectează și un ser din animale tratate cu cancer extirpat. Actualminte d-sa urmărește aceste cazuri.

Ori cum, e suficient stabilit prin experiențele asupra animalelor, că există în organism o putere protectoare în potriva cancerului.

Imunitatea aceasta experimentală ne face să întrezărim un viitor de imunizare și seroterapie anticanceră, cari vor schimba cancerul fatal într'o afecțiune curabilă, într'o maladie evitabilă.

Sifilisul e aproape de apogeul vindecării; tuberculoza cu pașii șovăitori era în mers, dar acum face un popas cam lung în cale, iar cancerul abia a purces pe drumul de suiș. Lupta însă e pornită.

Și e oare exagerat optimismul dela începutul acestui articol, când asistăm la atâtea strădănuiri cari țin-

tesc să schimbe lucrurile astfel, ca să putem conta în ziua de mâine pe o omenire mai vigoasă, mai destoinică de a se pleca fără a obosi, sub cerințele atât de grele ale vieții?

Dr. L. V. Vaian

CRONICA MILITARA

TIR ȘI ECHIPAMENT PENTRU OȘTIRE

Înălțat și cu deplină încredere în oștirea noastră am pornit la mobilizarea diviziei a treia în anul 1908, epocă critică care a coincis cu câte-va evenimente internaționale.

La stațiunile drumului de fier te însuflețea întrecerea rezerviștilor voioși, ca să se agațe de vagoanele înțesate, iar pe platoul Piteștiului te convingeai despre puterea disciplinei militare; în adevăr sosiseră aci ca să se prezinte până și oameni doborâți de boale, aduși pe brațe de părinții și rudele, iar unii dintre acești scumpi fii ai țării erau într'atâta de mistuiți de suferințe că șoptirea cuvântului «prezent» a fost poate tot ce au mai putut să dea armatei și tronului, ca ultimă licărire a vieții lor.

Ei bine, această disciplină și însuflețire, pe care am întâlnit-o și în urmă în marșuri anevoioase și lupte — cu toate lipsurile uneori umilitoare grație, repet, admirabilei discipline, grație abundenței mijloacelor de comunicație și regularității exemplare, în care se țin carnetele de mobilizare, s'a procedat la înarmarea și echiparea trupei, operațiuni de importanță capitală unde s'a remarcat mari neprevederi și lacune regretabile, pe care dacă mai avem un pic de patriotism în inimile noastre suntem datori fără nici-un înconjur să le semnalăm ca cetățeni liberi, tutulor partidelor politice, tutulor conducătorilor și reprezentanților națiunii, care de sigur nu vor întârzia să acorde o mult mai largă soliditate bravei noastre armate.

Să istorisim câteva adevăruri crude:

În regimentul de rezervă al partidei de sud, al treilea regiment ce fusese introdus de curînd în brigada de infanterie, soldații purtau puștile moderne cu repetiție legate cu sfori de cânepă în lipsă de curele, iar baionetele le aveau atârinate de mijloc tot cu sfori, în lipsă de centuroane și port-baionete.

Nu ne pierdem timpul să învinuim pe nimeni, dar și cei vinovați de pe vremuri trebuie să recunoască că au fost prea neglijenți ca să nu-și aducă aminte, că un număr mare de puști și baionete, împachetate în lăzi pentru vremuri grele n'au curelele trebuincioase.

Mai mult încă, același regiment de rezervă, deși magaziiile au fost deșertate până la ultimul efect, nu a putut să echipeze soldații decât numai cu mantale, bonete și câteva perechi de încălțăminte; cisme sfâșiate și un fel de ghete rău făcute și rău potrivite pedestrimii noastre, numite bocance. Incolo oamenii purtau obiectele lor particulare.

Acest regiment, umilit prin ținuta pe care i-o da nu biata țară, dar neprevăderea omenească, nu a avut putința să împrumute efecte dela alte corpuri de trupă, cum au făcut-o unele regimente, cari s'au echipat dela diviziile mobilizate.

Acest sistem de împrumut ca să satisfacem aparențele dărează de multă vreme și este destul de periculos, căci presupun evenimente subite, cari ar cere mobilizarea întregii oștiri, de unde oare o să ne mai împrumutăm ca să îmbrăcăm pe toți luptătorii, când aceiași lipsă de echipament domnește în toate diviziile?

Și dacă lipsa de echipament la acea epocă de fierbere nu ne-a fost fatală, fiindcă am scăpat de un război în care am fi trimis soldați aproape dezbrăcați, în orice caz prestigiul țării a suferit enorm, întrucât un regiment întreg într-o brigadă, a defilat încins cu sfori și îmbrăcat în zdrențe în fața atașăților străini, cari poate au luat și fotografii.

Dar la nivelul lipsurilor de echipament se găsea și neglijența, în care se lăsase de ani de zile adevărata instrucție militară și în special tirul de război.

La același regiment format din mulți rezerviști cari în timpul activității lor făcuseră serviciu de meșteșugari și de ordonanțe pentru toate însărcinările extramilitare, m'a înspăimântat numărul enorm de soldați cari în timpul așa zisului serviciu militar nu executase tirul sau îl executase de mântuială, ca la nuntă, în termenul consacrat. Să nu mi se răspundă în replică cu ceia ce este notat în scriptele cancelariilor și livretele oamenilor, căci în acele scripte și livrete, cari pot să convingă numai pe cine n'a făcut armata, furierii notau multe fantezii în cestiunea tirului de război, cel puțin pe vremea când mi-am făcut eu stagiul militar. Pentru tir și instrucția de campanie obișnuit nu se găsea timp sau rămânea prea puțin, în schimb pentru așteptări inutile și pentru instrucția de paradă, care ar trebui să fie mult mai redusă, totdeauna se găsea destul timp.

Trista constatare, pe care am făcut-o la un singur regiment de rezervă, este un lucru care trebuie să ne îngrijească și să ne facă să cercetăm și să remediem starea în care se găsește din punct de vedere al adevăratei pregătiri răsboinice nu numai infanteria grea a țării, dar și cavaleria.

Instrucția de război slabă și lipsa de echipament, iată două suferințe învechite și mari, pe care a avut curajul cetățenesc și admirabilul merit să le scoată la iveală Ministrul de război al timpului, Domnul General Averescu, cu ocaziunea mobilizării diviziei a IV-a, suferințe pe care în parte a început să le remedieze actualul Ministru de resort, Domnul General Crăiniceanu.

Domnia sa continuând opera înaintașului sau a lăsat pe planul al doilea instrucția de paradă a soldaților activi, ordonând sollicitudine pentru tir și aplicațiuni tactice pe teren, cât pentru rezerviști a dispus să fie concentrați în serii și puși la curent cu instrucția modernă complectându-se mai ales tirul de război.

Așteptăm ca această măsură atât de necesară să devie și excelentă prin punerea ei într-o practică intensă și susținută și mai așteptăm să se termine odată inces-

trarea armatei cu echipamentul și îmbrăcămintea necesară.

Dar pentru complectarea sistematică a tirului, instrucția de război și echipamentul, trebuie pe lângă multă bunăvoință, fonduri cari n'ar trebui să lipsească în statul nostru atât de avuț, mai ales când este vorba de apărarea națională.

Să nu se mai facă economii în detrimentul oștirii, ca să se acopere luxul și risipa altor instituțiuni.

Dr. Iancu Jianu

DISCUȚII

CHRISTOS ÎN ECUAȚIE

Cartea Domnului Haret ¹⁾ nu a ajuns încă la țară, la noi. Doar faima ei! Vestea cea bună! Și de crăciun! De nașterea Domnului, a Mântuitorului! De nașterea aceluia care a spus oamenilor să fie frați între ei să se iubească și să se ajute unii pe alții.....

Dar vedeți numai: pe când guițăturile din sat vestesc apropierea Sfântului Ignat, pe când părinții se găsesc de dus la oraș după băeții sătui de școală și dornici de colindele Crăciunului, pecând lumea toată de aci, dela țară, sau aproape toată, se gândește la «împărtașanie», la apropierea de Isus, la împlânzirea de o clipă cel puțin a sufletului lor, la înfrățirea creștinească... pe când viața noastră pare că-i gata să prindă vecinicia și să înfășure în ea șubrezenia înclinărilor noastre....., Domnul Haret, cu tibișirul în mână vine și ne spulberă toată nădejdea, dar mai ales toată bucuria noastră. Plecând de la numere, *realitatea realităților*, — mare ești tu, Auguste Comte, și minunate sunt lucrurile tale! Domnia-sa ne dovedește că două și cu două fac patru, că lumea noastră este a numerelor, că noi suntem și noi numere și că... deci legea trebuie să tindă a realiza cea mai mare sumă de bine social posibil — Din sufletele chinuite, dar mândre, îndrăgite de rău, dar dornice de bine, din oameni, iată-ne de odată transformați în numere... morale!

— Nimic nu m'a înveselit atât aci.— E tristă și urâtă iarna la țară...! —, Nimic, cât vestea cărței Domnului Haret — De-ar veni mai curând și la țară! De-ar veni până 'n Crăciun! Domnul Haret a scris manualul său în franțuzește, pentru mințile alese, pentru universitari; eu voi munci cu învățătorul și cu preotul din sat și tus-trei vom traduce acea lucrare pe 'nțelesul poporului, vom trage din ea un curs elementar, o simplă aritmetică... a bunului creștin — și lumea nu se va mai duce la biserică și binele va fi învățat pe tabla de 'nmulțire și rău făcătorii vor fi pur și simplu lăsați corigenți la aritmetică.... C. c. e. d. d.

Iar dela Comte... până la Domnul Haret, Capul matematicianilor va fi în același timp și «marele preot», popa popilor, socotitorul nesocotințelor omenești.....

1) Mécanique Sociale.

Dar cartea Domnului Haret nu a sosit încă la țară— Ne mulțămim de-o cam dată cu cele găsite în Noua Revistă Română».

«Axiomele» le lăsăm acum de o parte — *Toate fenomenele sociale sunt continui»* etc... Așa se zice că scrie Domnul Haret. — Ca Toma: noi credem că așa zice Domnul Haret, dar așteptăm cartea ca să putem crede că Domnia-sa dovedește ceea-ce zice —, așteptăm cartea ca să ne putem convinge de ecuația bine-lui, a frumosului, a progresului etc...

— In «Noua Revistă Română» Domnul Motru ne dă însă, ca exemplu, una din părțile — din cele mai bune !,—argumentării domnului Haret—*Interesul compus*, după Domnia sa, nu este drept — o ecuație ! —, căci atunci un franc pus cu dobândă acum două mii de ani, ar fi produs până azi o masă de aur al cărei diametru ar fi de două ori mai mare decât distanța de la pământ la soare.—Deci interesul compus este absurd— C. c. e. d. d.—«Este destul, zice d. Haret, de a enunța asemenea rezultate, pentru a vedea de îndată absurdul care se ascunde sub principiul interesului compus.—Acest principiu nu dă de cât mijlocul automatic prin care capitalul să crească la infinit. Dar capitalul nu este o abstracțiune, ci este un factor social, și ca atare el nu poate să desconsidere legile vieții sociale¹⁾.—Vezi bine că nu poți lua capitalul drept o abstracțiune; dar nici interesul compus, care *este un fapt, o realitate*, adăugăm noi, nu poate fi luat drept o abstracțiune... judecata Domnului Haret însă, *realitatea sa...*, ele sunt de bună seamă abstracțiuni ! Domnul Haret trece peste punctul în care realitatea socială frânge pe fie-care din tendințele ei, menținându-le în cercul puterilor ei..., domnul Haret trece mai departe și din vârful *prelungirii abstracte*, ideale, matematice a unei tendințe oare-care acuză frământarea de jos... că ar fi o simplă abstracțiune !

A cercat, Domnul Haret, să prelungească, tot așa, linia ...simpatiei spre a vedea cum îi va apărea lumea atunci ? !

— Mai departe. Nu știm încă dacă domnul Haret a găsit vre-o ecuațiune care să lege idealul său — civilizația țărilor scandinave — cu principiul gravitațiunii.— După părerea noastră, faptul turtirei pământului, mai marea apropiere deci a celor trei țări ideale de centrul pământului sunt lucruri cari pot stabili o oare-care ecuație între poziția centrală ce ele o ocupă în civilizația pământului și centrul de gravitate al acestuia.

Dacă vom putea, vom reveni. Până atunci traducem aci o parte dintr'o conferință ținută de Brands la Paris în 1902, conferință de care ne-am adus aminte citind recenzia Domnului Motru. Conferința este intitulată «*Le grand homme*». Luăm din ea partea ce se referă la opoziția ce există între *radicalismul aristocratic* și *radicalismul democratic* și la ilustrația ce o dau țările scandinave, pe cari probabil că Danezul Brands le cunoaște mai bine de cât Românul Haret ! acestei opoziții.

In genere, zice Brandes, lumea nu observă atât de bine opoziția ce există între radicalismul aristocratic și radicalismul democratic din cauză că statele se îngrijesc în același timp de cultura elementară a masselor și de individualitățile cari susțin adevărata cultură. Deosebirea însă apare vădit atunci când este vorba să ne hotărâm pentru una sau pentru alta din cele două tendințe: favorizarea popularizării culturii existente pe de o parte, sau, în primul rând, stimularea culmelor atinse de aceasta și încercarea de a le înălța tot mai sus.

In această privință țările scandinave și Rusia sunt situate la cele două extreme și nu m'ași mira dacă ideile mele vă vor părea ciudate¹⁾. Țările din nord au de demult o civilizație populară, pe care domniile-voastre năzuți să o vedeți răspândită și în mijlocul poporului rusc. — La noi toată lumea, fără excepție, știe să citească și să scrie și mai mult, se folosește de aceste facultăți în viața lui practică. Suedia în special excelează prin școlile ei elementare cari sunt dintre cele mai perfecționate cari există. Norvegia se mândrește cu puterea democrației ei. In Danemarca nevoa de a se instrui este atât de mare, în cât o revistă populară dar numai științifică, a avut într'un an opt zeci de mii de abonați, cu toate că populația întreagă a țării nu trece de două milioane suflete.

Agricultura noastră daneză este una dintre cele dintâi și lăptăriile noastre sunt superioare celor din oricare altă țară. In Danemarca s'a înființat de aproape șezeci de ani, prima școală de studii înalte «*Ecole des Hautes Etudes*», pentru țărani și pentru țărance. De atunci s'au mai înființat o sută patru zeci și șease de școli de adulți de ambele sexe, școli dintre cari azi funcționează încă opt zeci și cinci.

Studentii noștri sunt cei dintâi — pe urmă i'au mai imitat și alții — cari au înființat instituții în cari să se întrunească gratuit lucrătorii și lucrătoarele din Copenhaga; ei le dau lecții de diferite științe, de limbi străine, tot ei au creat un birou de advocatură gratuit pentru săraci și au editat broșuri instructive într'un foarte mare număr de exemplare.

Noi avem votul universal de cinci-zeci de ani. Două treimi din membrii camerei noastre (Folkething) sunt țărani. Unul din miniștrii noștri este țaran. Privilegiile și monopolurile sunt desființate de demult la noi. Ori cât ar fi funcționat apoi justiția de rău, noi nu am avut cu toate astea deciziuni administrative de trei-zeci de ani încoace. După lupte îndelungate și după schimbări nenumărate aduse constituției, regalitatea, care era înconjurată și susținută de o castă de reacționari, a fost înfrântă. Acuma puterea este în mâinile democrației, o democrație compusă din păturile inteligente din oraș, din țărani luminați și din lucrători socialiști.

Înțelegeți dar că idealul pe care-l urmăriți domniile-voastre și îmbunătățirile cari vă par esențiale și necesare, sunt lucruri cari pe noi nu ne mai preocupă așa de mult. Binefacerile democrației, noi le avem, sau le

1). Citat după articolul Domnului Motru: D. Spiru Haret ca Sociolog, din „Noua Revistă Română“ Vol. IX. No. 8.

1) Conferința a fost ținută în fața studenților dela „Ecole russe des Hautes Etudes“.

vom avea în curând. Ochii noștri se îndreaptă acum mai ales în spre imperfecțiunile acestui ideal, pe care l'am realizat aproape.

Noi vedem că democrația găsește mai importantă răspândirea culturii de cât progresul științific, că ea desprețuește chiar întru câțva literatura radicală¹⁾.

Așa a procedat d. e. *Storthing-ul* norvegian când a refuzat o pensie lui Kielland²⁾, o pensie sub cuvânt că este liber cugetător.

O instituție sau o îmbunătățire oare care este suprimată din budget ori de câte ori utilitatea ei nu este evidentă pentru mintea cea mai puțin perspicace. Apoi un simptom tot atât de însemnat este faptul că s'a dezvoltat un fel de dușmănie foarte pronunțată, foarte periculoasă între cei dela țară și cei din oraș: un fel de gelozie contra civilizației mai delicate și mai rafinate.

Pentru moment, starea aceasta sufletească a democrației nu s'a manifestat pe deplin. Cu toate acestea se observă de pe acum un fel de neîncredere semnificativă față de orice aristocrație a talentului. Se proclamă că umanitatea nu mai are nevoie de spirite conducătoare³⁾. Lumea stă la îndoială, dacă trebuie să înzestreze capitala cu spitale conforme cu nevoile timpului sub cuvânt că aceste spitale nu sunt de vre-uu folos pentru populația dela țară. Și doar nevoa de spitale este dovedită de chiar relele de nedescris cari ne bântuiesc.

Votul universal care trece drept o instituție revoluționară, este în chipul acesta un instrument de acțiune conservatoare, câte odată reacționară chiar. Viața intelectuală a națiunii apoi, instrucția laică, totul în sfârșit ce este în contradicție cu religia de Stat, nu poate spera să răușească în mijlocul nostru—democrația unei țări agricole este o putere conservatoare de primul rând.

Dacă afară de asta femeile vor căpăta și ele dreptul de vot—și ele îl vor căpăta!—după cum au și început să-l aibă în Norvegia, atunci cu toate că vom fi realizat prin această reformă în totul idealul democratic, țările noastre și mai apoi Europa întregă vor cădea poate într'o epocă de reacțiune religioasă, de reconstituire a puterii clericale, în cât va fi nevoie de sute de ani de luptă spre a ne libera iarăși de sub jugul teocrației.

Să nu credem deci că democrație însemnează progres și nici să nu înlocuim adorarea papei sau a unui împărat prin religia numărului, prin cultul majorităților⁴⁾. Și așa mai departe...

Ca încheere: Ni-ar părea rău dacă cele spuse de noi, sau cele traduse ar da dreptul cui-va să creadă că așa

zișii noștri conservatori pot umplea cadrele... radicalismului aristocratic al lui Brandes, sau pe acelea ale unui partid conservator așa cum este sau ar fi el într'o țară în care cultura există, într'o țară în care perfecția ome-nească să fie o tradiție.

Stăncuța-Brăila.

Virgil I. Bărbat
doctor în filosofie, licențiat în
sc. sociale

NOTE ȘI INFORMAȚII

Emigrările în America. — Populațiunea Americii se mărește în fiecare an în mod considerabil cu emigranți din Europa. De-o vreme încoace, mai ales în Statele-Unite, aceste emigrări au început să fie supărătoare și se iau măsuri la debarcare, pentru împiedicarea lor.

Dăm extras dintr'un tablou de emigrări din statele mai însemnate ale Europei:

Anii:	1882	1892	1902	1906	1909
Italia	67.6	116.6	295.4	523.0	406.0
Franța	4.8	5.5	4.0	6.0	—
Spania	25.7	30.1	48.5	123.2	138.3
Portugalia	18.2	20.7	23.8	37.7	38.0
Belgia	—	5.1	3.4	5.6	3.6
Elveția	10.8	6.6	3.6	3.8	3.7
Rusia	?	74.6	58.4	122.1	87.0
Austria	18.1	48.9	93.6	136.3	143.5
Ungaria	17.5	28.5	91.7	178.1	131.0
Olanda	7.3	6.2	2.3	2.5	2.9
Danemarca	11.6	10.4	6.8	8.5	6.7
Suedia	41.5	41.2	33.4	21.6	18.8
Norvegia	28.8	17.0	20.3	21.9	16.1
Irlanda	84.1	52.9	42.2	52.2	44.0
Scotia	32.2	23.3	26.2	53.1	52.8
Englita	162.9	139.8	137.1	219.7	185.5
Germania	203.5	116.3	30.9	30.7	24.7
	734.6	743.7	921.7	1546.0	1302.6

Vedem dar că Europa a vărsat în America în 30 ani cam 30 milioane de oameni, în majoritate bărbați și din cari, un foarte mic procent s'au reîntors acasă.

După rase și țări vedem că:

Insulele Britanice dau un contingent cam uniform de emigranți, la început cu 280 mii, la urmă tot cam cu atâția și în intervale fluctuând între 200 și 300 mii; ceea ce dovedește că aci se mențin cauzele emigrării și anume greutatea vieții și dorința de un trai mai muncit, dar mai bun. De altmintearea se știe că chiar dintru început, insulele britanice au populat mai cu deosebire Statele-Unite ale Americii de Nord și de aceea și precumpănesc azi în toate Englezii.

Germania iarăși dă la început un contingent foarte însemnat de peste 200 mii, dar încetul cu încetul se reduce abia la a 8-a parte, la 25 mii. Lucrul se explică prin dezvoltarea tot mai intensivă a industriilor în Germania, ceea ce îi oprește pe Germani tot mai mult de a-și lua lumea în cap.

Dintre țările latine **Italia** dă un contingent din ce în ce mai mare de emigranți, mai ales spre America de Sud și ajunge să dea chiar peste o jumătate milion de emigranți pe an.

Tot asemenea și **Spania și Portugalia**, cari de veacuri au populat provinciile din Sudul și Centrul Americii, îi dau și acum un număr considerabil de emigranți, mai ales Spania, care ajunge dela 25 mii la 138 mii. Cauza atât la Italiani, cât și la Spaioli, este mizeria de acasă.

Însemnate sunt și emigrările din **Rusia**, în cari intră cu deosebire ovreii și polonezii, dar și mai importante

1) Un elvețian din Berna. (Elveția este un fel de Danemarca), era supărat că statul dă subvenții teatrului. Poporul, îmi spunea el, n'are nevoie de teatru". V. I. B.

2) Kielland A. L. scriitor norvegian contemporan, reprezentă naturalismul în Norvegia. Un reprezentant al liberei dezvoltări a individului. Vezi „Menschen und Werke“ de Brandes, un capitol special.

3) O anticipație practică a teoriilor distinsului nostru sociolog d. Drăghicescu.

4) Le grand homme—46—50—Paris—1903.

sunt cele din *Austria* și *Ungaria*, cari ajung dela 35 mii la peste 300 mii și în cari din nenorocire intră și foarte multe emigrări de *Români*.

Mai ales Bănățenii au luat drumul Americii decând acum trei zeci de ani Ion Brătianu a avut nenorocita ideie de a împiedica și de a trimite îndărăt acasă cele câte-va sute de familii bănățenești, ce veniseră să se stabilească în Dobrogea. Oameni harnici și pricepuți în toate rânduielele gospodăriei, acești nenorociți nu plecaseră îmbuihați dela vetrele lor, ci pentru că acasă nu mai aveau ce munci,—mai ales de când Ungurii au început să stabilească colonii ungurești, pe așa numitele «*Überland*»-uri din Banat, domenii ale statului, care mai înainte erau luate cu arendă de Români din satele d'împrejur lor, cam în felul, cum se iau acum de un timp încoace la noi în țară diferitele moșii de obștile țărănești. Fiind copil am asistat acum 42 de ani la o asemenea împărțire de pământ, când a venit «*Verwalterul*» din *Cheveres* să împartă un domeniu din hotarul *Vermesului* și *Izgarului* în Banat, între țărani din *Vermes*, *Iersig*, *Izgar* și *Valea Boului*. Fie care își lua pe câte patru ani, după puteri, 2—4—6—8 jugere de pământ și învoiau în izlazul *Überlandului*, capetele de vite, pentru câte aveau trebuință. Toate acestea cu prețuri fixe, dinainte stabilite.

Perzând «*Überland*»-urile, li s'a îngreuiat traiul și atunci au început să-și ia lumea în cap și fiind-că aici, la frați, unde nu veneau să cerșească, ci să muncească, au fost respinși, au pornit-o spre America și în loc să formeze aici la noi, colonii de gospodari pricepuți, dela cari puteau învăța multe și țărani noștri, cum învățaseră și ei dela țărani șvabi, s'au dus să colonizeze pustiurile de prin America, unde au format treptat treptat mai multe centre și au atras și țărani de prin *Ardeal*, ducându-și, cu ei și școala și biserica lor, dar cu toate acestea se perd pentru *Românism* și slăbesc încetul cu încetul elementul românesc din Banat și din unele părți din centrul și sudul *Ardealului*. Sunt câte-va comune mari românești din *Torontal* (Banat) cari singure au dat Americii până la 10.000 de brațe românești; dintr'un singur sat sunt plecate peste 400 familii, bărbați cu neveste și copii.

Prof. Virgiliu Popescu.

Un continent nou.— O discuție ce a avut loc de curând între membri «*Asociației britanice pentru progresul științelor*» a revelat că un continent nou, mare cât *Australia* e pe cale să se formeze în *Oceanul Pacific*. Acest fapt dă prilej unei reviste italiene ca să croiască niște ipoteze senzaționale asupra urmărilor ce le va putea avea formarea noului continent. Când ne gândim, scrie *Rivista navale*, că erupțiunea lui *Kilanea* în *Hawai* (o turburare terestră relativ neînsemnată) a pricinuit o undă dezastruoasă pe coasta *Pacificului*, e ușor să ne închipuim efectul unei turburări pământești de un milion de ori mai mare. O undă formată dintr'o masă imensă de apă fierbinte, în care nici o navă, ori cât de mare, nu va putea să reziste, va străbate continentele, înecând toate ființele, cu o repeziune neaținsă până acum în istoria omenirii! Unda nu va fi oprită în loc de coastele *Oceanului Pacific*: ea va trece pe de-asupra lor și prin jurul capului *Horn* se va precipita în *Atlantic* de unde va trece apoi peste restul lumii, în direcție opusă, prin *Oceanul Indian* și deasupra *Capului Bunei Speranțe*, reintrând în sfârșit din nou în *Atlantic*. Ast-fel că această undă venind din direcții opuse și diferite va produce atâtea forțe reflexe și precipitate încât tot pământul va dansa; mișcarea de rotație în jurul axei sale și cea de revoluțiune în jurul soarelui vor fi întrerupte. Pentru bieții oameni nu

va mai fi nici-un refugiu pe pământ de oare ce apa va pătrunde pretutindeni: poate doar vârful muntii, lor *Himalaia* vor scăpa de teribilul flagel, dar la înălțimea aceea viața nu e posibilă!

REVISTA REVISTELOR

În *Căminul nostru*, I, 6 (17 Dec. 1910), găsim un bine simțit și documentat articol comemorativ despre *Ion Rusu-Sirianu*, scris cu ocazia împlinirii unui an dela moartea «celui mai inimos dintre gazetarii români de peste munți».

D-l *I. Lugoșianu*, în cronică pe care o trimite din *Paris*, ne vorbește amănunțit despre inaugurarea, la *Luvru*, a prețioasei colecții de tablouri «de ale măștrilor francezi de la 1830», dăruiată muzeului de către nu de mult decedatul bogătaș *Chauchard*,—despre redeschiderea cursului de filozofie al d-lui *Henri Bergson*, care a ținut la *Collège de France* două prelegeri despre personalitate,—și în sfârșit, despre ședința festivă, de la *Sorbona*, a «*Alianței franceze*, cunoscuta instituție de propagandă a limbii și literaturii franceze în străinătate».

Sărbătoarea aceasta, la care au fost: conferințe, recitări, au dijiuni muzicale—«a avut» zice d-l *Lugoșianu*, «un interes și pentru noi Români, care citim și chiar scriem atât de mult în franțuzește». Dl. *Paul Peyssonnié*, avocat la curtea de *Apel* și literat sub pseudonimul de *Paul Sanniés*, a ținut la sfârșit o cuvântare plină de avânt, în care a adus între altele omagii meritate poetei române d-rei *Elena Văcărescu*, care ocupă un frumos loc în literatura franceză. D-ra *Bonnard* de la *Conservator* a cântat una din poeziile, puse pe muzică, ale D-rei *Văcărescu*: *Le Heiduque*.

Avem tot dreptul să fim bucuroși, când se vorbește despre noi într'o țară, pe care o prețuim atât de mult și căreia îi dăm atât de rar și de puțin prilejul de a se ocupa de noi și de ale noastre.

Tot acest număr mai cuprinde, pe lângă necrologul pentru regretatul *D. A. Teodoru* și patru bucăți literare, proză și versuri, de d-nii *I. Boțeni*, *Popovici Bănățeanu*, etc.

De relevat din No. 41 (19 Dec. 1910) al *Revistei Democratice Române*, traducerea celor câteva pagini pe care francezul *Edgar Boulanger* ni le consacră în descrierea călătoriei pe care a făcut-o în *Orient* în anul 1888.

Ascultați câteva din aprecierile sale:

«Nimic nu e mai trist decât câmpiile României, după culsul cerealelor. Nici păduri, nici livezi, nici cea mai mică urmă de verdeață. Aceste orizonturi sarbede și pământul galben și ars de soare—o adevărată pustie—îți dau ide triste».

Trebuie să mergi la *București*, ca să găsești grădini, delicioase într'adevăr. Acest oraș oriental cu case mici, cu un singur etaj și foarte adesea și fără acesta, e un boschet mare. Pentru o populație de mijloc (220.000 locuitori) el are aproape 34 kilometri împrejur; partea întărită a *Parisului* nu are atâta întindere și totuși numără 2 milioane și jumătate de suflete»...

«Aci ai deosebită plăcere de a vedea o sumă de uniforme franceze, de la chipiul francez până la pantalonii cu lampaș roș al artileriei noastre»...

«În viața mea n'am făcut o călătorie mai grozavă ca cea la *Iași*. Imposibil să dormi. Vagoanele românești tăiate în două priur'un coridor la mijloc, nu-ți dau voie să te întinzi. Opriri nesfârșite la fiecare stațiune. Oare e pentru ca să schimbi trenul?»

Nici de cum. Așteptați, numai pentru plăcerea de a aștepta și de a lua ceva la bufet»... «*Limba românească* nu se înțelege aproape de loc—cu toată origina ei latină și înrădăcirea cu limba noastră».

Multe terminări în *ul.* care, pentru un Francez nou venit au efectul unei deghizări de carnaval. De ce oare nu se surprimă terminațiile acestea—idiomul fiind de abia în formațiune?

Teatrul, telegraful, redactorul, articolul, prefectul, generalul, inspectorul, etc. se înțelege foarte bine că vor să fie théâtre, télégraphie, etc., de ce deci să se schimonosească cuvintele franțuzești?..

«Arinata românească, numeroasă azi (200.000 oameni) s'a luptat cu vitejie în războiul de la 1877; și după cum se povestește, chiar ea ar fi hotărât victoria. De sigur că această armată ar fi un factor important într'un conflict austro-rus»

În acelaș număr, dl. G. Diamandi continuă critica criticilor piesei sale «Bestia»; iar dl. Alexandru Văleanu, căutând să dovedească drept neîntemeiate oarecari afirmațiuni ale d-lui Ioan Alexandrescu, publicate într'un număr anterior al R. D. R., studiază cu deamănuntul activitatea desfășurată de Casa Școalelor în ce privește organizarea de biblioteci populare urbane și rurale.

Mercure de France, 1 Janvier 1911.

Un articol impresionist asupra vieții și operii lui Pierre Louys, datorit d-lui Ernest Gaubert. Nici unul poate, din scriitorii contemporani ai Franței n'a avut un suflet mai deschis spre o înțelegere voluptoasă a vieții ca Pierre Louys. Sensualismul acestuia—prost înțeles de cei mai mulți (unii l'au pus pe aceeași treaptă cu un Victorien du Saussay, sau Willy!)—e adevăratul sensualism francez cel dinainte de falsificarea pe care romantismul i-a adus-o. E un sensualism condiționat de o rațiune limpede, un sensualism care se preocupă de frumos numai. El se dezvoltă în armonie și-și are izvorul în emoțiunea omenească. E sensualismul acela luminos de ideal pe care Remy de Gourmont îl cere oricărei producții de artă.

Romanele lui Pierre Louys: *Aphrodite*, *Les chansons de Bilitis*, *La femme et le Pantin*, sunt pline de voluptatea cărnei, de parfumul părului, al vinurilor, al florilor și fructelor exotice, de șgomotul frenetic al dansurilor și al mulțimilor exaltate de patimă,—sunt pline de voluptatea vieții și a morții. Găsim acolo o viață deplină așa cum au înțeles-o cei vechi și cum a înțeles-o, în mijlocul civilizațiunii sarbede

de astăzi, un Nietzsche,—e viața exuberantă a țărilor calde, în mijlocul căreia nu putem pătrunde cu o morală venită din negura septentrională.

Opera aceasta plină așa dar de acest sensualism—cuvânt întrebunțat în înțelesul cel mai bun,—trebuie deci judecată desrobindu-ne de multe prejudecăți și instincte și numai atunci vom putea gusta pe deplin gustul ales, fineța, forța de evocare și măsura nobilă din opera aceasta. Să nu se uite iarăși că lui Pierre Louys i se datorește reînvierea a trei genuri de romane, în vremuri ca acestea de mare criză. E romanul antic (*Aphrodite*), fantazist (*Les aventures du Roi Pausole*), și cel liric (*La femme et le Pantin*). —

În *La méthode objective de la Sorbonne* d. Ch. Terrin dă un răspuns la fel cu cel dat de Remy de Gourmont într'un număr trecut, celor cari învinovătesc de pedanterie nemțească metoda actuală de predare a Sorbonei: Ce-ar vrea să facă criticii actualei stări din noi,—genii? Ei n'ascultă decât de prejudecata că metoda cea nouă nu poate forma decât mediocrități și-și închipuesc astfel pe cei ieșiți din Sorbona, ca oameni cu spiritul limpede, însă indeciși cu privire la deosebitele opinii literare sau politice în curs, incapabili de o senzație mai puternică; le recunoaște însă exactitudinea: calitatea mediocrităților. Forma aceasta de educație omoară într'adevăr individul. Dar «mediocru» nu-i totdeauna «incolorul». El e un nivel în raport cu care te poți ridica sau coborî, o bază pentru acei pe cari aptitudinile lor îi cheamă la destinații mai înalte, un maximum pentru cei dotați în chip comun. Nu te poți oare ridica de la mediocru la genial, dacă ești cumva capabil? În lipsa geniului, pe care nu-l poți prevedea în totdeauna, e rău oare să prepari o bază, care este mediocru așa cum l-am explicat?

În *Revue de la Quinzaine* d. Edmond Barthélemy se ocupă de mai multe lucrări istorice recente asupra Românilor: *Les Roumains, histoire, état matériel et intellectuel*, în care d. A. D. Xenopol și-a reunit lecțiunile sale ținute la Collège de France; *Les Roumains* de James Caterly, pe care-l avem în românește datorită d-lui Lovinescu, *Les Hongrois et La Nationalité Roumaine en 1909* de d. N. Iorga și *La Roumanie Moderne* de d. Henri le Pointe (Jouve et C-ie 2 fr.) D-sa le semnaleză în trecut și le recomandă cu căldură publicului frances.

==== ABONAMENTELE SE PLĂTESC ÎNAINTE. ====

Cel mai lesnicios mijloc de plată a abonamentului este mandatul postal.

Administrația NOUEI REVISTE ROMÂNE: Calea Victoriei, 60.

==== BUCUREȘTI. ====

A apărut:

Biblioteca editată de „**Noua Revistă Română**“

No. 1. *În zilele noastre de anarhie* de C. Rădulescu-Motru.

„ 2. *Sufletul neamului nostru* de C. Rădulescu-Motru.

„ 3. *Contractul de muncă* de Dem. Negulescu.

==== PREȚUL UNUI NUMĂR 15 BANI ====

FINANȚE ȘI COMERȚ

MINISTERUL FINANȚELOR

DIRECȚIUNEA CONTABILITĂȚII GENERALE A STATULUI ȘI DATORIEI PUBLICE

DATORIA PUBLICĂ

PUBLICAȚIUNE

No. 124506 din 20 Decembrie 1910

A 25-a tragere la sorți a titlurilor de rentă 4% amortibilă din 1898, împrumutul de 380.000.000 lei, se va efectua în ziua de 19 Ianuarie/1 Februarie 1911, ora 10 dimineața, în sala specială a Ministerului Finanțelor, conform dispozițiilor stabilite prin regulamentul publicat în Monitorul Oficial No. 245 din 7 Februarie 1900.

La această tragere se vor amortiza titluri în valoare nominală de 593.000 lei, în proporție următoare:

21	titluri a 5.000 lei	105.000 lei
61	« « 2.500 «	177.500 «
178	« « 1.000 «	178.000 «
265	« « 500 «	132.500 «
535	tit. în val. nom. de:	593.000 lei

Publicul este rugat a asista la tragere.

No. 124.506 din 20 Decembrie 1910

A 29-a tragere la sorți a titlurilor de rentă 4% amortibilă din 1896 împrumutul de 90.000.000 lei, se va efectua în ziua de 19 Ianuarie/1 Februarie 1911, ora 10 dimineața, în sala specială a Ministerului Finanțelor, conform dispozițiilor stabilite prin regulamentul publicat în Monitorul Oficial No. 245 din 7 Ianuarie 1906.

La această tragere se vor amortiza titluri în valoare nominală de 665.000 lei în proporția următoare:

33	titluri a 5.000 lei	165.000 lei
81	« « 2.500 «	202.500 «
198	« « 1.000 «	190.000 «
199	« « 590 «	99.509 «
511	pent. oval. nom. de:	665.000 lei

Publicul este rugat a asista la tragere.

MARCO DATTELKREMER

STRADA CARLO, 62 (vis-à-vis de Hotel Regina)

CEL MAI ASORTAT MAGAZIN DE MOBILAT DIN ȚARĂ

COVOARE, DRAPERII, PERDELE, PREȘURI, LINOLEUM, etc., etc.

SOBE cele mai perfecționate BELGIENE și GERMANE

DORMITOARE, SUFRAGERII, SALOANE, BIUROURI, etc.

— MAȘINI de CUSUT cu prețurile originale ale Fabricii. —

PREȚURI REDUSE ȘI ABSOLUT FIXE. — VÂNZARE ȘI IN RATE.

TÂMPLĂRIA

C. MIHAILESCU & BALOȘAN

ABSOLVENT AL ȘCOALEI SUPERIOARE DE ARTE ȘI MESERII DIN BUCUREȘTI

PREMIAT LA EXPOZIȚIA DIN 1903 ȘI 1906

EXECUTĂ ORI ȘI CE LUCRĂRI DE ACEASTĂ BRANȘĂ CU PROMPTITUDINE ȘI ACURATEȚĂ.

AVÂND 20 ANI PRACTICĂ ÎN STRĂINĂTATE

ATELIER ȘI CASA PROPRIE

15, STRADA ȘERBĂNICĂ. — BUCUREȘTI. — STRADA ȘERBĂNICĂ, 15.

Noua, ingenioasă mașină de scris

„ADLER”

Toate literile se pot schimba la moment cu altele scriind și rusește, grecește, etc.

Cea mai trainică mașină de scris este „ADLER”, fiind construită cât se poate de simplă, neavând de cât 400 de piese pe lângă celelalte mașini oarbe ce au peste 2000 de bucățele, de aceia în totdeauna se află aceste mașini la reparat, având prea multe piese.

Mașina de scris „ADLER” are scrisul imediat și continuu vizibil (nu scriere oarbă). „ADLER” are **numai** 30 de clape cu 90 de litere; deci 6—8 litere mai mult de cât mașinele oarbe.

20 copii direct se obține cu mașina „ADLER”. Se poate scrie în mai multe culori; cea mai practică pentru circulări cu hârtie cerată.

Numai 30 de clape, dar care dau peste 90 de litere, țifre și semne etc. — Cu 6—8 litere mai mult de cât la mașinele de scris oarbe (Machines cachées)

Fac și ori ce schimb cu mașini de scris uzate contra noilor mașini de scris „ADLER”

Am luat în schimb peste 40 mașini de scris sistem vechi și uzate Remington, Fay-Sholes, Smith-Premier, Yost No. 4, Yost No. 10, Hammond, Nort's, Empire, Chicago, Gladstone, Blickensderfer, Ideal, International, Oliver, Stoewes, etc.

Tot felul de accesorii pentru ori ce mașină de scris la: _____

I. B. ANTONESCU

Șoseaua Basarab No. 230 — Piața Victoriei

Telefon 8/51

GRATIS!

invățătura mașinei

GRATIS!

VILE

DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 25 97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMAȚIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE BOALELE CE PROVİN DIN Infecțiunile Intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTOFERMENT

(Bulion paralaetic)

APROBAT DE CONS. SANITAR SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,50

Cereți prospecte gratuite

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători

ALBERT BAER, București. Str. Numa-Pompliu No. 7